

UPPSALA
UNIVERSITET

Nedläggning av folkbibliotek

Är ideellt idealt?

Heléne Andersson

Institutionen för ABM

Uppsatser inom biblioteks- & informationsvetenskap ISSN 1650-4267

Masteruppsats, 30 högskolepoäng, 2015, nr 646

Författare/Author

Heléne Andersson

Svensk titel

Nedläggning av bibliotek: är ideellt idealt?

English Title

Closure of libraries: is nonprofit ideal?

Handledare/Supervisor

Anne-Christine Norlén

Abstract

This study examines the closure of public libraries, and the nonprofit organizations takeover of them as a phenomenon. The aim is to understand why the nonprofit takeover is common and what the takeover symbolizes and if the discourse in media invokes the views on libraries and the profession.

Interviews were made with librarians, politicians and representatives of a nonprofit organization to study different sides of the phenomenon. Other empirical data were found in local and national newspapers and media-channels.

I discovered that public libraries are highly valued by both politicians and the community. The study also showed that a library in a community makes people feel valued. It is often the economical problems of the communities that increases the risk of library closures. The politicians request in media, where they sometimes demand nonprofit organizations to take over library activity, can reflect upon the value of the profession and the opinions about the field. The takeover seems to be an effort of keeping the symbol that the library represents in the community and it also seems to be a symbol for the community. The symbol is for example associated with a democratic meeting-place, education and integration. The librarian is associated with good service. This is a two years master's thesis in library and information science.

Ämnesord

Folkbibliotek, diskursanalys, ideell verksamhet, media.

Key words

Public libraries, discourse analysis, nonprofit activity, media.

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	5
1.1. Disposition.....	6
1.2. Bakgrund.....	6
1.2.1. Folkbiblioteket.....	7
1.2.2. Bibliotekarien.....	8
1.2.3. Ideella föreningar.....	11
1.2.4. Vad händer idag?.....	13
1.2.5. Bibliotekslagen.....	13
1.3. Syfte och frågeställning.....	14
1.4. Tidigare forskning.....	14
1.5. Metod och material.....	23
1.5.1. Avgränsning.....	25
1.6. Teori.....	26
1.6.1. Hedemarks analysmodell.....	26
1.6.2. Hedemarks studieresultat.....	27
2. Föreställningar om bibliotek i tre kommuner.....	30
2.1. Simrishamn.....	30
2.2. Västervik och den ideella verksamheten i Loftahammar.....	36
2.3. Vansbro.....	39
2.4. Sammanfattning och analys.....	41
3.Slutsdiskussion.....	49
Sammanfattning.....	55
Käll- och litteraturförteckning.....	56

1. Inledning

Frihet, välfärd, samhällelig och personlig utveckling är grundläggande mänskliga värden. De kan bara förverkligas genom välinformerade medborgare med möjlighet att utöva sina demokratiska rättigheter och därigenom spela en aktiv roll i samhällslivet. Medborgarnas egna deltagande i utvecklingen av demokratin är beroende av en fullgod utbildning samt en fri och obegränsad tillgång till kunskap, tankar, kultur och information. Folkbiblioteket som lokalt kunskapscentrum utgör en grundförutsättning för ett livslångt lärande, ett självständigt ställningstagande och en kulturell utveckling för den enskilde och för olika grupper i samhället.¹

Sedan 2009 har 92 folkbiblioteksfilialer lagts ned, samtidigt som obemannade utlåningsställen har ökat. På tre år har dessa ökat till 587 stycken, enligt Kungliga Bibliotekets statistik från 2013.² Enligt en undersökning som föreningen *Bibliotek i samhälle* har gjort drivs vart tredje bibliotek numer i alternativ form, där ideell verksamhet är ett exempel.³ En viktig fråga att ställa sig är därför vad som händer med servicen när fler och fler bibliotek blir obemannade och drivs ideellt?

Idag är det kommunerna som styr över folkbiblioteken, och således är det också kommunens politiker som bestämmer huruvida ett folkbibliotek ska läggas ned eller inte. Protesterande och ideella grupper och föreningar väljer i vissa fall att fortsätta driva utlåningen och ibland har även den kommunala ledningen önskemål om att någon ideell organisation tar över bokbeståndet. Jag ville i arbetets början veta hur detta påverkade själva biblioteksverksamheten och jag ville även veta varför samhället protesterade.

Jag har, för att försöka besvara dessa frågor, följt samtida debatter kring nedläggningar av folkbibliotek och involverad ideell verksamhet, och den största faktorn till att ett bibliotek läggs ned är ekonomin i kommunen och det är oftast filialer som hotas. När stora besparingar måste genomföras anser kommunen att det inte finns något annat val än att lägga ned filialverksamheten. Samtidigt uppmanas ofta andra verksamheter, i kommunen, att ta över biblioteksverksamheten och driva den ideellt. Bland annat skriver den före detta ordföranden i riksdagens kulturutskott Cecilia Magnusson (m) att ”vikten av samarbete mellan den gemensamt solidariskt finansierade välfärden och ideella

---

¹Svenska Unescorådet, (2006), Unescos folkbiblioteks- och skolbiblioteksmanifest, *Svenska Unescorådets skriftserie*, 2006:1, s. 9.

²Kungliga Biblioteket, (2013), Biblioteksstatistik >folkbibliotek 2013.

³BiS styrelse, ”Bibliotek med alternativa driftsformer – en sammanställning”, *Bibliotek i Samhället*, 2007-09-23.

organisationer har blivit allt tydligare” skriver Cecilia Magnusson (m) före detta ordförande i riksdagens kulturutskott, angående ett ideellt drivet bibliotek utanför Västervik.⁴ Hon menar vidare att ”frivilligt engagemang är jätteviktigt. Om vi tittar på idrottsrörelsen så bygger hela idrottsSverige [sic] på ideellt engagemang.”⁵

Enligt Unesco är folkbibliotek viktigt för bland annat demokrati, obegränsad tillgång till kunskap och välfärd. Kan den ideella verksamheten axla den rollen när biblioteksverksamheten med tillhörande service, det vill säga bibliotekarien, läggs ned? Är ideell biblioteksverksamhet idealt eller inte? Genom media och intervjuer kommer jag att försöka få en helhetsbild av fenomenet nedläggningar av folkbibliotek och involverad ideell verksamhet.

1.1. Disposition

Efter inledningen ges en introduktion till bibliotekens och yrkets grund, historia, organisation och arbete för att kunna jämföra om och i så fall hur synen i media och intervjuer skiljer sig åt. Här bör nämnas att ”bibliotek” åsyftar den verksamhet som rör folkbiblioteken. I samma kapitel kommer också de olika områden som i arbetet är centrala att behandlas, som till exempel bibliotekslagen, ideella föreningar och nedläggningar av bibliotek.

I följande två kapitel redogörs syfte, frågeställningar och tidigare forskning. Kapitlet om tidigare forskning är en genomgång av biblioteks betydelse, ideella verksamheter samt nedläggningar av bibliotek och åsikter kring detta. Därefter presenteras material och metod och dess avgränsning. Nästföljande kapitel behandlar den teori som använts. I undersökningskapitlet görs nedslag i tre olika kommuner, som på något sätt berör nedläggning med fortsatt ideell verksamhet. Därefter analyseras de intervjuer som gjorts och de utsagor som materialet består av och avslutningsvis följer slutdiskussion och sammanfattning.

1.2. Bakgrund

I det här kapitlet skildras själva biblioteksväsendets uppkomst och bibliotekariens yrke och utveckling i Sverige, för att ge en förståelse för hur dessa formats genom åren. Detta kapitel ska ge en förståelse för vad ett folkbibliotek är, och vad det är för skillnad på en utbildad bibliotekarie och en ideellt arbetande person. Informationen ska ses som en grund för att kunna jämföra bibliotekets och yrkets roll med de föreställningar som det undersökta materialet ger uttryck för. Ett

⁴Cecilia Magnusson, före detta Ordförande för Moderaterna i Kulturutskottet, 2013-04-19. Kulturutskottet arbetar inom riksdagen och får t. ex. propositioner från regeringen som rör kultur och idrott.

⁵Karolina Schützer, Hans-Åke Mossberg, (2013), ”Eldsjälar har inte kunskapen”, *Svt Kulturmyheterna*, 2013-03-11.

exempel på en sådan föreställning skulle kunna vara om synen på biblioteksfältet och bibliotekarien skiljer sig i media?

I arbetet kommer jag också beskriva hur biblioteksorganisationen ser ut idag och vad den har för mål och syfte för att ge en förståelse för vad som går förlorat när en ideell förening bildar en biblioteksverksamhet. I kapitlet kommer även ideella föreningar att beskrivas, för att ge förståelse för hur den ideella organisationen är uppbyggd och fungerar. Dessutom ges en introduktion till debatten idag om nedskärning av bibliotek och ideella krafter.

1.2.1. Folkbiblioteket

Under den senare delen av 1800-talet och åren efter sekelskiftet var Valfrid Palmgrens och P.A. Siljeströms ganska nydanande idéer och reflektioner en del i det som gav upphov till folkbiblioteken. Men innan folkbiblioteken blev fulländade fanns också rörelsebiblioteken: dels nykterhetsrörelsens bibliotek och dels arbetarrörelsens. Dessa var alternativ till sockenbiblioteken och inriktade sig på folkbildning snarare än uppfostran, och om det fanns någon arbetande personal så var denna uteslutande av ideell karaktär.⁶ Nykterhetsrörelsens litteratur fokuserade på skönlitteratur och ville att medlemmarna skulle ta del av det kulturella och normativa i samhället, medan arbetarrörelsen ville att dess medlemmar skulle få insikt i både klassperspektivet och politiken. De skulle även utbildas till aktiva medborgare och förstå vikten av de demokratiska frågorna. Därför utgjorde bland annat ideologiska, ekonomiska samt proletärförfattares verk den litteratur rörelsen tillhandahöll.⁷

Till skillnad från folkbiblioteken betalades en medlemsavgift till de föregående nämnda biblioteksformerna, tills statsbidraget stadgades (år 1912).⁸ 1912 var nämligen det år då biblioteksreformen kom och med denna organiserades biblioteken till att bli mer enhetliga och standardiserade.⁹ Två bibliotekskonsulenter inrättades vid denna tidpunkt med uppdrag att etablera en grundkatalog för vad som fick beställas med anslaget från staten.¹⁰ Dessa skulle även enligt Palmgrens utredning (som för övrigt utgjorde stommen till 1912 års bestämmelser) *Förslag angående de åtgärder, som från statens sida böra vidtagas för främjande af det allmänna biblioteksväsendet i Sverige* inspektera de ansökningar om statsbidrag som kom in, sörja för bibliotekariet kurser och hjälpa till med klassifikation av passande litteratur från grundkatalogen.¹¹

---

⁶Folkbiblioteksutredningen, (1982), kapitel 3.

⁷Hansson, (1998), s. 68-76; Joacim Hansson, (2005), *Det lokala folkbiblioteket: förändringar under hundra år*, s. 19; Folkbiblioteksutredningen, (1982), s. 58 ff.

⁸Folkbiblioteksutredningen, (1982), s. 62.

⁹Hansson, (1998), s. 123.

¹⁰Magnus Torstensson, (2001) ”Att analysera folkbiblioteksutvecklingen - exemplet Sverige och några jämförelser med USA”, s. 154.

¹¹Hansson, (1998), s. 112; Barbro Thomas, (2009), *Bibliotekslagstiftning – perspektiv och exempel*, s. 24.

Vid förra sekelskiftet hade både Norge och Danmark redan anammat de idéer som bland annat Palmgren förespråkade. Nästa steg för Sverige blev således ett bibliotek som var gratis och öppet för alla.¹²

Inledningen av 1900-talet var en intressant period, med den allmänna rösträttens början och upptakten till industrisamhällets problem med tidvis stora folkomflyttningar till städerna. Samtidigt emigrerade många och en emigrationsutredning påpekade att det behövdes reformer inom utbildningsområden ”för att en nationell integration och större nationell effektivitet ska kunna uppnås”.¹³ Biblioteken skulle därmed komma att få en central roll i samhällets utbildning och utredningen spelade därför också en avgörande roll till folkbibliotekens uppkomst.¹⁴

Bidraget som säkerställdes 1912 kom under åren att öka och var en bidragande faktor till förnyelse av böcker och fri tillgång till denna och således också till folkbildningen.¹⁵ Det var dock först under 1930-talets depression som folk började att låna mer påtagligt från folkbiblioteken och under utbildningspolitikens 40-tal hade regeringen formulerat mål som skulle göra det möjligt för låntagaren att få den litteratur hen behövde till sin förströelse, till sin utbildning eller till sitt arbete, utan fördröjande och ”alltför” besvärande formaliteter. Det ansågs vara folkbibliotekets plikt att bidra till bildade medborgare, vilket i sin tur skulle bidra till en stärkt demokratin eftersom medborgaren då ”fritt kan bilda sig en mening angående de olika förhållandena som han möter”.¹⁶

1.2.2. Bibliotekarien

Bibliotekarien är en person som jobbar på ett bibliotek. Då jag har arbetat en längre tid på ett större folkbibliotek vet jag även att denne köper in ny media, klassificerar, och tillhandahåller information om hur man på bästa sätt söker kunskap/information. Bibliotekarien främjar bland annat läslust och förklarar barns språkutveckling för nya föräldrar samt arrangerar poesikvällar och söker reda på rätt SOU till diverse uppsatsskribenter.¹⁷

Enligt nationalencyklopedin är egenskaper som en bibliotekarie ska inneha: en hög utbildningsnivå, en respektfull och lika behandling av alla som besöker biblioteket samt konsten att inte påverka information eller besökare med egna åsiktsinriktningar.¹⁸

Att bibliotekarien hade en hög utbildning var viktigt redan under antiken. I Alexandria utsågs bibliotekarien av kungen och gav information i både politiska

¹²Hansson, (2005), s. 19 f.

¹³Magnus Torstensson, (2012), ”Framväxten av en statlig folkbibliotekspolitik i Sverige”, s. 89

¹⁴Torstensson, (2012), s. 89.

¹⁵Folkbiblioteksutredningen, (1982), kap. 3.

¹⁶Folkbiblioteksutredningen, (1982), s. 67 och 71.

¹⁷SOU är en förkortning för Statens offentliga utredningar.

¹⁸<http://www.ne.se/> sökord:bibliotekarieyrkets, hämtat 2014-10-10.

och litterära frågor.¹⁹ Det var dock inte förrän på 1920-talet som man kunde gå en regelrätt bibliotekarieutbildning i Sverige.

Upptakten för en konstant bibliotekarieutbildning kan härledas till år 1926 då en flerveckors-kurs för första gången erbjöds. Kursen blev senare bland annat kallad för Skolöverstyrelsens biblioteksskola och Statens biblioteksskola. Det var inte förrän år 1972 som Skolöverstyrelsens utbildning ersattes av Bibliotekshögskolan som snart integrerades med Högskolan i Borås. I början av 90-talet fick även andra lärosäten möjlighet till att utbilda bibliotekarier.²⁰

Även om yrket i sig varit sig ganska likt under århundradena, så har samhället, tekniken och det faktum att själva yrket inte haft någon hög akademisk status gjort att utbildningen blivit mer teoretisk. På bibliotekshögskolan i Borås och master-programmet ABM vid Uppsala universitet är det bland annat följande kurser som läses: dokumenthantering; behov, sökning och användning av information; vetenskaplig klassifikation; informationshantering och informationsstrukturer; informationsförmedling ur ett användarperspektiv; arbetsmarknad, ledarskap och projektering; professionell informationssökning och informationskompetens och lärande²¹

Många kurser handlar om information och hanteringen av denna. Yrkets utövare ska kunna förmedla information i ett användarperspektiv samt kunna söka efter information och veta hur man ska använda denna. Men bibliotekariens profession och yrkeskompetenser ses av många, enligt studier, stereotyp. Den kvinnliga bibliotekarien framställs ofta som en grå mus med sträng uppsyn som älskar tystnad och böcker.²² Manliga bibliotekarier tampas ofta med stereotypen om att vara feminin, osexig och tråkig.²³

Detta kan till stor del bero på att bibliotekarien själv har svårt att sätta ord på vad hen egentligen gör, eftersom det ofta inbegriper så mycket. Å ena sidan vet bibliotekarien ofta vad den senaste deckaren av Adler-Olsen heter å andra sidan vet bibliotekarien även hur och var man finner information om vem som skrivit musikstycket ”Vattendroppar”. Enligt bibliotekarien Richard Ohlssons tolkning av tidigare forskning är bibliotekarien dålig på att uttrycka vad det är för kompetens denne besitter och detsamma gäller enligt honom inom hela fältet. En annan anledning till varför yrkeskåren fortfarande har kvar den stereotypa stämpeln kan bero på dess oförmåga att föra vidare detta till folk i allmänhet.²⁴ Ohlsson själv menar dock att det beror på andra saker. Han anser att yrkeskåren mycket väl vet

---

¹⁹Fred Lerner, (2009), *The story of libraries: from the invention of writing to the computer age*, London:Continuum, 2nd. ed. s. 16.

²⁰Lars Seldén, (2012), ”Utbildning för folkbibliotekarier i Sverige - politiska beslut och deras följder”, s. 189. f. Not. att det i normalfallet är en masterexamen utbildningen leder till (ex. ABM-programmet i Uppsala).

²¹Kursplaner från Bibliotekshögskolan i Borås samt Bibliotek-och informationsvetenskap vid Uppsala universitetet. Hämtat 14-06-11.

²²Se bland annat *Bibliotekariestereotypen i populärkulturen* av Richard Ohlsson (2013) och Åse Hedemark (2009).

²³Ohlsson, (2013), *Bibliotekariestereotypen i populärkulturen*, Lund: BTJ förlag: s. 81.

²⁴Ohlsson, (2013), s. 28.

vad de gör, men att andra utanför den inte gör det, vilket till stor del kan bero på populärkulturens stereotypa skildringar av yrket.²⁵ Han menar vidare att själva bibliotekslokalen finns med i den tankeställning varpå synen på bibliotekarien grundas. Då lokalen är fylld med böcker bidrar detta till att folk tror att en bibliotekarie endast arbetar med böcker och utlån etc. Arbetet som utförs bakom syns inte och förblir därför okänt för allmänhetens ögon. Enligt Ohlsson associeras inget annat yrke så mycket med lokalen, eller rummet, som just bibliotekarieryrket.²⁶ I utsagorna i detta arbete kan denna iakttagelse uppmärksammas för att se om det stämmer.

För Ohlsson, som arbetar som bibliotekarie är det viktigt att klarlägga vad yrket innebär och han anser att själva kvinnodominansen inom yrket (1/5 är män) inte är ett lika stort problem som de rådande strukturerna i samhället. Yrket, inte kvinnodominansen är viktigast.²⁷ Något som kan uppmärksammas i Ohlssons text är att han går till attack mot facket. Det är enligt honom facket som är dålig på att backa upp bibliotekariekåren. Både sjuksköterskor och lärare som hamnar inom samma grupp: lågavlönade kvinnliga akademiker, har aktiva representanter.²⁸

Ohlsson tar, liksom jag kommer att göra, upp exemplet i Loftahammar, angående de ideella krafterna och de positiva uttalandena som Magnusson från kulturutskottet har om dem. Hon menade ju, som jag skrev i inledningen, att ideella krafter inom biblioteksverksamheten inte var något problem, utan snarare något som skulle uppmuntras varpå hon liknar verksamheten med den frivilliga verksamhet som bedrivs inom idrottsrörelsen.²⁹ Ohlsson menar då att konsekvenserna av detta uttalande kan vara katastrofala för uppfattningen av bibliotekarieryrket, när det upplevs som om gemene man kan bedriva verksamheten lika bra.³⁰ Facket gav ingen respons efter uttalandet, men det gjorde enligt Ohlsson däremot tidigare ordförande för Sveriges författarförbund.³¹

Den före detta ordföranden för författarförbundet menade då att eldsjälar inte har kunskapen och att det är problematiskt när en demokratisk samhällsfunktion bedrivs av okunniga.³² Eftersom yrket innefattar så pass många uppgifter kan det generella intrycket, om det framhävs, därför uppfattas som om vem som helst skulle klara av att utföra bibliotekariens arbete.³³

Därmed inte sagt att man skall förneka mångfalden i yrket utan bara se till att fokus inte ensidigt ligger på denna aspekt i beskrivningar av det. Yrkesgruppens generella kunskaper och kompetenser är en styrka men kan samtidigt vara en svaghet när de betraktas utifrån.³⁴

---

²⁵Ohlsson, (2013), s. 30 och 41.

²⁶Ohlsson,(2013), s. 30 f.

²⁷Ohlsson, (2013), s. 106.

²⁸Ohlsson, (2013), s. 107.

²⁹Inslag på Svt. Reporter Karolina Schützer och Hans-Åke Mossberg. <http://www.svt.se/kultur/bok/bibliotek>.

³⁰Ohlsson, (2013), s. 107.

³¹Ohlsson, (2013), s. 108.

³²Schützer och Mossberg (2013).

³³Ohlsson, (2013), s. 38.

³⁴Ohlsson, (2013), s. 38.

Förutom yrkeskompetens har yrkestiteln bibliotekarie varit uppe för diskussion ett antal gånger eftersom den på många sett har ansetts vara problematisk. Många andra idéer på titlar finns således och några alternativa yrkestitlar är bland annat: kunskapsingenjör, informationsmäklare, informatiker och dylikt. Dock menar Ohlsson att detta inte kommer att förändra synen på yrket, ”bibliotekarier är bibliotekarier oavsett vad man väljer att kalla dem.” anser han.³⁵

Yrket i sig är som Harry Järv, före detta ställföreträdande riksbibliotekarie, framhåller ett serviceyrke och även om en bibliotekaries kunskaper enligt honom är ”s sofistikerade” kan denne inte uppnå en jurists eller läkares status inom de olika yrkesfälten, då dessa ofta är legitimerade och svåruppnådda arbeten med en sorts ”mystik” över sig.³⁶ Bibliotekariens yrke, menar Järv, är inte uteslutande expertkunskap om de likställs med läkare och jurister. Kunskapen som en bibliotekarie innehar är delvis att kunna bistå och hjälpa användaren att orientera sig inom olika informationssystem och ge kvalitativ information utan att bearbeta den.³⁷ Bibliotekarien ska således veta vilket informationssystem låntagaren bäst finner informationen på och vara väl bevandrad i ämnet för att kunna bena ut de källor som är lämpligast genom att vara källkritisk.

1.2.3. Ideella föreningar

För att förstå vad som kan skilja mellan ett kommunalt drivet bibliotek och ett ideellt drivet bibliotek måste den ideella verksamheten förklaras. En ideell förening är en förening som jobbar utan vinstintresse. Vem som helst kan bilda en förening, och dess inkomster kommer ofta från medlemmarnas medlemsavgifter. Föreningen kan bli en juridisk person om den har stadgar och en styrelse. Den har då rätten att äga pengar och fastigheter, samt sluta avtal och anställa personal. Styrelsen i en förening ska bland annat rekrytera medlemmar, sända protokoll och egna stadgar till lämplig avdelning inom kommunen.³⁸

År 2007 gjorde föreningen *Bibliotek i Samhälle* (BiS) en sammanställning av bibliotek med alternativa driftsformer som underlag för ett seminarium på Bok & biblioteksmässan samma år. Anledningen till undersökningen var att BiS sett tendenser i media som pekade på att andelen alternativa driftsformer ökat. Dock fanns inga direkta uppgifter om varför, vare sig från Kulturrådet eller Svensk biblioteksförening.

Undersökningen baseras på svaren från de enkäter som skickades ut till landets länsbibliotek (föreningen ansåg att länsbiblioteken borde känna till sådana driftsformer). Emellertid visade det sig att många län inte alls kände till detta, varpå också e-post- och telefonkontakt fördes med inblandade. Enkäten bad om

---

³⁵Ohlsson, (2013), s. 32 f.

³⁶Harry Järv, (1991), *Bibliotekarieryrket: tradition och förändring*, s. 173.

³⁷Harry Järv, (1991), s. 173.

³⁸Rune Nilsson, (2006), *Ideell förening- bilda, styra & utveckla*, Borlänge: Björnen, s. 11.

alternativa driftsformer av olika slag, men riktade framför allt in sig på icke-kommunalt drivna verksamheter, även om det visade sig att det fanns blandformer av ideellt arbete. Därav ansåg BiS att en mer grundligare analys borde göras, och att sammanställningen av deras resultat ger en bild av fenomenet.³⁹

Sammanställningen visade att det ofta var små filialer, som hotats av nedläggning på grund av ekonomiska orsaker, som drevs vidare med alternativa former. Ungefär en tredjedel av biblioteken var av delvis ideell karaktär där byalag och hembygdsföreningar tog vid. En annan form var bibliotek som drivs som rena entreprenader och en tredje var de medborgarstyrda bibliotek. Slutligen ställdes en rad frågor som exempelvis: ska folkbibliotek drivas av privata företag? Hur blir det med insynen, neutraliteten, allsidigheten, nätverket bibliotek emellan, samhällsansvaret, medborgarengagemanget och demokratin? Finns det idag något värde i folkbiblioteksidén?⁴⁰

Det finns ingen tydlig förklaring i BiS rapport över vad ett bibliotek som drivs med delvis ideell karaktär är. Men på ett, av kommunen, nedlagt bibliotek som jag har undersökt närmre finns ett samarbete mellan kommunen och den ideella förening som tog över biblioteksfilialen efter nedläggningen. Föreningen finns på plats när biblioteket är öppet och kommunen står bland annat för el, lokal och internetkostnaderna. Detta ser jag som något man skulle kunna kalla ett bibliotek som drivs med delvis ideell karaktär. Meröppna bibliotek skulle också kunna kallas för delvis ideella verksamheter (begreppet ”meröppna” förklaras vidare på nästa sida). Det kan också vara så att en viss del av biblioteken drivs helt ideellt medan andra drivs med inblandning av kommunen.

En entreprenad innebär att kommunen anställer en extern operatör som enligt bestämda avtal åtar sig att utföra det arbete kommunen egentligen har som sin uppgift, genom att tillhandahålla ersättning för utfört arbete. Kommunfullmäktige ska också se till att avtalet följs.⁴¹

Ett bra exempel på ett medborgarstyrt bibliotek är projektet Garaget. Garaget är ett bibliotek där medborgarna i stor grad får vara med och bestämma vad som ska hända på biblioteket, även om det är bibliotekarierna fortfarande har kontroll över bland annat författarbesök och liknande. Så länge ett evenemang skapar ett mervärde hos besökarna och inte är kommersiellt är det också fullt tillåtet för vem som helst att till exempel anordna en salsakväll eller en afton där folk hänger från taken i sina piercingar (s.k. suspension). På detta sätt lockas grupper som annars inte besöker biblioteket.⁴²

---

³⁹BiS styrelse, ”Bibliotek med alternativa driftsformer – en sammanställning”, *Bibliotek i Samhället*, 2007-09-23.

⁴⁰BiS' styrelse, (2007).

⁴¹Svensk biblioteksforening, (2011a), *Om bibliotek på entreprenad*,

Finns som PDF på: www.biblioteksforeningen.org, s. 13 och 25; Kommunallag (1991:900) 3 kap. 19 §.

⁴²Fredrik Swedemyr, (2009), ”En plats med högt i tak”, *Framsidan*, 1:2009, s. 3-4.

1.2.4. Vad händer idag?

Biblioteket är allmänt känt som en av de mest förtroendeingivande institutionerna i vårt samhälle.⁴³ Idag läggs dock bibliotek efter bibliotek ned. Biblioteksdöden är ett begrepp som medier tycks lämplig att använda.⁴⁴

I inledningen av detta arbete nämns att det idag verkar finnas en syn på att både biblioteket och själva professionen är något som kan undvaras och ersättas av frivilliga entusiaster. Främst är det av ekonomiska skäl som filialer stängs ned, och inte alltför sällan fordrar kommunen att ideella krafter ska ta vid, eller så sker det utan uppmaning. I vissa fall vill kommuner komplettera öppettider genom alternativ drift med ideella krafter och verksamheten kallas då *meröppet*.⁴⁵

När ett bibliotek är meröppet betyder det att låntagare kan besöka biblioteket även om bibliotekarien gått för dagen. Om biblioteket endast har öppet några timmar i veckan kan meröppet göra att besöksantalet ökar. Tidigare forskning visar att ökade öppettider är mycket viktigt för bland annat antal utlån.⁴⁶

1.2.5. Bibliotekslagen

Bibliotekslagens grunder är för studien relevant att känna till då en ideell organisation inte råder under denna. Bibliotekslagen är också ett uttryck för hur biblioteksorganisationen i Sverige ska bedrivas, vilket också gör det möjligt att göra jämförelser med de föreställningar som påträffas i media. Lagen standardiserar biblioteken och tillför på så sätt att verksamhet bedrivs inom vissa ramar.

I 2§ som har rubriken ”ändamål” står följande att läsa:

Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning.

Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska främja litteraturens ställning och intresset för bildning, upplysning, utbildning och forskning samt kulturell verksamhet i övrigt. Biblioteksverksamhet ska finnas tillgänglig för alla.⁴⁷

I den nya bibliotekslagen som började gälla den första januari 2014 är det främst 4§ till 9§ som berör folkbiblioteken. Här finns mer specifika målsättningar, såsom påtryckningar till att kunna erbjuda litteratur och tekniska hjälpmedel till prioriterade grupper i samhället, så som minoriteter och personer med funktionshinder av olika slag. Överlag är ordet anpassning ett genomgående tema

⁴³Se bland annat Höglunds och Whalströms *Förtroendet för bibliotek och bibliotekarier*, Borås, 2008.

Bygger på Samhälle opinion media-undersökningen, 2008.

⁴⁴Emma Thörnqvist, (2011), ”Biblioteksdöden snart här”, *Sydsvenskan*, 2011-12-30; Stockholm TT spektra, (2008), ”Biblioteksdöd minskade inte utlåning”, *SvD*, 2008-08-05.

⁴⁵Se exempel från Hans-Ingvar Hansson, (2013), ”Behåll biblioteksfilialerna”, *Ystads allehanda*, 2013-11-13. och Värnamo Kommunstyrelse, (2013), *Rapport samverkansutredning, biblioteksfilialer, komplettering via ideell insats*, Kommunstyrelsen Värnamo, 2013-06-05, och BiS, (2007).

⁴⁶Se Svensk biblioteks förening, (2010), *Fakta om bibliotek 2010*, s. 20; Fia Söderberg, (2011), *Nedläggning : hot eller möjlighet? : en studie av processerna kring nedläggning av bibliotek*, inledningskapitlet.

⁴⁷Bibliotekslagen (2013:801).

i lagen. Till exempel ska varje kommun ha ett folkbibliotek, som ska anpassas efter användarnas behov, men det är även av yttersta vikt att utöka kunskapen kring informationstekniska medel för att till exempel kunna ta del av och använda den inom ”kunskapsinhämtning, lärande och delaktighet i kulturlivet”.⁴⁸ Liksom i den föregående lagen ska ungas läsning och språkutveckling främjas och stimuleras, utifrån deras behov och medieutbudet ska även ”präglas av allsidighet och kvalitet”.⁴⁹

Vad som menas i 2§, gällande att biblioteketverksamhet ska finnas tillgänglig för alla, står inte att finna. Det står heller inte vad som ska ingå i denna verksamhet eller hur en sådan verksamhet ska definieras. Lagen nämner heller inget om bibliotekarien eller ger riktlinjer om vem som bör arbeta på biblioteket, utan det enda som står är att kommunerna ansvarar för biblioteken.

1.3. Syfte och frågeställning

Mitt syfte är att undersöka samtida nedläggningar av bibliotek där ideell verksamhet på något sätt involveras som ett fenomen. Vad är det egentligen man vill och kan bevara från den ursprungliga kärnverksamheten? Det måste nämnas att ideellt drivna bibliotek ofta uppkommer vid nedläggningar av folkbibliotek. Lokalen var enligt Ohlsson viktig både för hur allmänheten definierar ett bibliotek men också hur yrket definieras.⁵⁰ Kan synen på hur vi uppfattar biblioteket och yrket uppfattas i debatten om nedläggningar och ideell biblioteksverksamhet, eftersom både lokalen och professionen berörs?

Studiens frågeställningar är således:

- Vilka föreställningar om folkbibliotek kan skönjas i mediedebatten och intervjuerna om nedläggningar av bibliotek?
- På vilket sätt kan man i den debatten se ett uttryck för bibliotekets och yrkets värde? Vad associeras biblioteket och yrket med?

1.4. Tidigare forskning

I detta kapitel redogörs vilka föreställningar som, enligt tidigare forskning, finns om bibliotek, och vad biblioteken anses ha för värde. I de studier och rapporter som presenteras härefter finns till exempel undersökningar kring politikernas och

---

⁴⁸Svensk författningssamling, Bibliotekslagen (2013:801).

⁴⁹Bibliotekslagen (2013:801).

⁵⁰Se kapitlet om tidigare forskning och bakgrund.

allmänhetens åsikter om biblioteken. Rapporter om tidigare undersökningar av nedläggningar samt bibliotekens betydelse i samhället kommer att redovisas. Dessa jämförs sedan med den bild som framställs i det insamlade mediematerialet och i de intervjuer som gjorts för att kunna väga dessa mot varandra. Ger exempelvis media en liknande bild av ämnet?

Då jag använder mig av Hedemark i min teori kommer jag endast nämna att hon gjort en studie om hur media påverkar oss och vårt sätt att se på biblioteken, eftersom denna förklaras i teorikapitlet.

Enligt ett pressmeddelande från 2014 visar den senaste PISA-undersökningen att svenska elever presterar dåligt.⁵¹ Även i den senaste PIRLS-undersökningen framgår att svenska elever blivit sämre i läsning och då främst vid läsning av faktatexter.⁵²

Detta är av intresse då studien *Barn berättar* tydligt visar att ”biblioteken har en oersättlig funktion att fylla vid sidan om skolans läsundervisning och att de kan fylla en lucka som svenskämnet inte sällan lämnar.”⁵³ Biblioteken kan alltså vara ett användbart verktyg för att förbättra läsförståelsen som bevisligen sviktar i Sverige. Men biblioteken är inte endast välbehövlig för barnens och ungdomarnas läslust och läsfrämjande, utan de anses även viktiga för demokratin i samhället.

I antologin *Bibliotek - mötesplats i tid och rum: en bok om demokrati* som gavs ut år 2000 av Bibliotekstjänst (BTJ) i ett samarbete med SAB:s⁵⁴ demokratigrupp togs frågor rörande bibliotekets roll i demokratin upp. I antologin nämns bland annat det engelska ordet serendipity*⁵⁵ i kapitlet ”Kunskapsväg till makt”, eftersom författaren anser att biblioteket är ett ställe som öppnar upp ögonen för annat än det som eftertraktas, men som kanske ändå är av nytta.⁵⁶ En annan författare anser att biblioteksdebatten idag fokuserar på fel saker. Å ena sidan har vi den nyliberala idén om att kunden ska servas och att dennes behov tillgodoses samtidigt som lånestatistik uppmärksammas, å andra sidan finns den mer konservativa bibliotekarien som fordrar god litteratur (det som i antologin kallas tant brun-idealet).⁵⁷ Författaren menar även att biblioteket är en plats som kan ge folk vad de inte visste att de ville ha, lite som förra nämnda författare sade angående serendipity. Vidare anses att en av folkbibliotekets skyldigheter är att se till att en grund finns för att demokratin ska fungera, och med detta menas att medborgare inte endast ska kunna gå till biblioteket för att få den deckare denne

⁵¹Pressmeddelande 2014-04-01, PISA (Programme for international student assessment) är en internationell studie som görs var 3^e år där femtonåringars förmågor i olika ämnen undersöks. <http://www.skolverket.se>.

⁵²Pressmeddelande 2012-12-11, PIRLS (Progress in international reading liteace study) internationella studie undersöker läsförmågan hos elever i årskurs fyra. <http://www.skolverket.se>.

⁵³Svensk biblioteksforening, (2011c), *Barn berättar – en studie om 10-åringars syn på läsning och bibliotek*, Svensk Biblioteksforenings rapport 2011:1, förordet.

⁵⁴SAB står för Sveriges allmänna biblioteksforening.

⁵⁵*Serendipity ”The faculty of making happy and unexpected discoveries by accident. Also, the fact or an instance of such a discovery”. <http://www.oed.com/view/Entry/176387?redirectedFrom=serendipity#eid> hämtat 2014-03-12.

⁵⁶Bibliotekstjänst, (2000), *Bibliotek - mötesplats i tid och rum: En bok om demokrati*, s. 16.

⁵⁷Bibliotekstjänst,(2000), s. 90.

vill ha utan även lagförslag och offentliga utredningar ska kunna tas fram. Dessutom möts enligt författaren olika världar, samhällsklasser och sociala grupper under samma premisser som ingen annan organisation kan erbjuda utan att en avgift krävs.⁵⁸

Det verkar alltså som att författare i antologin ser biblioteket som en plats där den fria informationen ger uttryck för demokrati och kunskap, där kunskap är makten att själv kunna välja vad man letar efter och ändå kunna ta del av upptäckter som inte egentligen var tänkt, genom serendipity.

På ett offentligt drivet bibliotek kan mångfalden garanteras [...] tant brun-idealet glömmes bort det som handlar om demokratin medan det nyliberala idealet struntar i det; där betyder endast utlånings- och besöksiffror något [...] den kulturkonservativa och den nyliberala linjen är återvändsgränder. Något tredje måste diskuteras. Demokratin är det centrala ansvaret för biblioteken.⁵⁹

På liknande sätt visar rapporten *Framgångsrikt, men förbisett – om bibliotekets betydelse för integration* från 2008 att biblioteken är viktiga för invandrarers integrationsprocess och att även bibliotekarien är betydelsefull, vilket i detta arbete är intressant, eftersom en nedläggning av en filial gör att denna process då försvinner. Biblioteken fungerar enligt rapporten som en social mötesplats men också som en plats för kunskap, kultur och information. Nedläggningen av filialer och stadsdelsbibliotek anses särskilt negativ då det är vanligare att första mötet med ett bibliotek för nyinflyttade är i området där de bor, bland annat på grund av att det är lättare att få kontakt med personalen på ett mindre bibliotek. Personalen nämns som mycket viktig. Ofta är bibliotekarien enligt rapporten den första svensken som invandraren får någon sorts relation med och då är det viktigt att personen i fråga besitter en hög yrkeskompetens.⁶⁰

Detta kanske är något att tillföra i debatten om att vem som helst kan arbeta på ett bibliotek? I inledningen till detta arbete citerades den före detta ordföranden för Kulturutskottet angående hennes positiva inställning till ideellt arbete inom kultursektorn. Enligt rapporten som Svensk biblioteksförning har gjort är kompetent personal mycket viktig. Därför kan Magnussons uttalande ses som ett exempel på att föreställningarna om biblioteket och dess profession ibland inte stämmer överens med vad till exempel tidigare forskning och rapporter på området hävdar.

I detta arbete undersöks fenomenet nedläggningar och involveringen av ideell verksamhet. Det är därför relevant att kunna visa vad ett bibliotek kan betyda för ett samhälle och på vilket sätt det är viktigt. Tidigare forskning kan då stå som en referensram till utsagorna i studien. Biblioteksforskarna Henrik Jochumsen & Casper Hvenegaard Rasmussen diskuterar demokrati och bibliotek i *Gør*

---

⁵⁸Bibliotekstjänst, (2000), s. 91 f.

⁵⁹Bibliotekstjänst, (2000), s. 92.

⁶⁰Svensk biblioteksförning, (2008), *Framgångsrikt men förbisett – om bibliotekets betydelse för integration*, s. 10 ff.

biblioteket en forskel? (där 'forskelse' här avser *betydelse* inte 'skillnad'). Undersökningen belyser hur användarna nyttjar biblioteket på olika områden i Danmark, hur många som över huvud taget går till biblioteket och vad biblioteket har för betydelse. Eftersom bibliotek är ett neutralt offentligt rum kallar författarna det också för en *nationell symbol*, då det ger möjligheter för alla grupper i samhället att träffas och således utnyttja den information som finns utan att behöva betala något. De anser vidare att biblioteket är en lokal knutpunkt och ett ställe där kulturella upplevelser äger rum och att biblioteket bidrar till livskvalitet och främjar demokrati.⁶¹ Även här betonas bibliotekets roll som ett rum där alla sociala grupperingar har fritt tillträde och det anses dessutom vara en nationell symbol. Eftersom "rummet" främjar demokrati är det enligt min åsikt även ett demokratiskt rum.

För arbetet är det också väsentligt att förstå hur politiker ser på biblioteket. I "How do politicians and central decision-makers view public libraries? The case of Norway" av Ragnar Audunson, som är professor i bibliotek- och informationskunskap vid Oslo universitet, analyseras hur lokala politiker ser på folkbibliotek genom intervjuer med bland annat bibliotekarier, lokala politiker, nationellt operativa politiker och inom kultursektorn arbetande tjänstemän. En av de frågor Audunson ställer handlar om huruvida ambitionerna, som bibliotekarierna strävar efter för att vara relevanta: livslångt lärande och digital delaktighet bland annat, verkligen motsvarar den uppfattning som politikerna har. Följdfrågan blir då om politikerna har en mer traditionell syn på vad ett bibliotek ska arbeta med.⁶²

Audunson kommer fram till att de nationellt operativa politikerna har det om man med "traditionell syn" menar att boken och det kulturella arvet är det viktiga. Det kan därför liknas med det som Hedemark valt att kalla den *bokliga diskursen*. Bibliotekarier och lokala politiker ser emellertid enligt analysen bland annat biblioteket som en plats för demokrati och ett rum för att motverka sociala klyftor, vilket inte de nationella politikerna gjorde på samma sätt.⁶³ Liksom i Jochumsen och Rasmussens studie är det demokratiska rummet av vikt.

Även Richard Proctor, universitetslektor för informationsteknologiska studier vid Sheffield University, och Sylvia Simmons, informationskonsult, har undersökt hur politiker tänker i rapporten: *The ways in which authorities had approached closure decisions and the issues arising from their implementation*.⁶⁴

Proctor och Simmons ville bland annat veta vilka omständigheter som gjorde att en nedläggning av ett bibliotek blev det enda valet. De ville veta hur konflikter med bibliotekarierna hanterades och vad kommunen gjorde för att underrätta och

---

⁶¹Jochumsen & Rasmussen, (2000), s. 140-147.

⁶²Ragnar Audunson, (2005), How do Politicians and Central Decision-Makers View Public Libraries? The case of Norway, *IFLA Journal*, 2005:31, s. 174.

⁶³Audunson, (2005), s. 174 ff.

⁶⁴Richard Proctor, Sylvia Simmons, (2000), "Public library closures: the management of hard decisions", *Library Management*, Vol. 21 . 1:2000, University Press.

rådgöra med allmänheten? Vilken influens hade i så fall folket? Och under vilka omständigheter var en stängning att föredra framför ett fortsatt öppethållande? Resultaten visade att en stängning av biblioteken nästan alltid var en sista utväg som togs till efter att öppettidernas reducerats.⁶⁵ Som tidigare forskning visat är det just öppettiderna något som allmänheten anser vara av vikt. Öppettiderna reglerar också utlåningsstatistiken: ju fler timmar i veckan ett bibliotek har öppet, desto fler utlån.⁶⁶

Enligt Proctor och Simmons upplevde *the managers* det som att de skyddade biblioteken när öppningstiderna reducerades. Men genom detta kom dessa bibliotek att bli föremål för en framtida nedstängning, eftersom lånen minskade.⁶⁷ Personalen, som Proctor och Simmons kallar bibliotekarierna på biblioteken, hade enligt rapporten två orosmoment vid en nedläggning. Dels kände personalen att de ville stötta samhället och servicen biblioteket gav och dels var de rädda för att förlora sina jobb.⁶⁸

Allmänhetens synpunkter var också av intresse för undersökningen. Även om ett bibliotek endast hade till exempel 1500 registrerade låntagare kunde en protestlista bestå av över 5000 underskrifter. Folk ville ha kvar biblioteket. Många av politikerna var därför ofta skeptiska mot att rådslå med allmänheten:

one doubted whether 'a few powerful individuals' at meetings were truly representative of the community. Another had found that people wanted to defend their library 'just because it was there', rather than as library users.⁶⁹

De som hade valt att iaktta allmänhetens synpunkter blev ofta kallade till ett möte med dem, vilket även en undersökning som Fia Söderberg har gjort visar. I Söderbergs undersökning visade det sig att samhällets invånare ofta kämpade för att få ha kvar en bibliotekarie. Söderberg menar att protesterna med stor sannolikhet uppstår på grund av att samhällets invånare känner sig åsidosatta. Många i hennes undersökning klagade på att deras skatt bara gick till dem i den större staden, det vill säga i den stad huvudbiblioteket var beläget.⁷⁰

Proctor och Simmons rapport avslutas med dessa ord:

Inbrief, we have shown that the local library has a role as a 'multi-directional Information junction, with users as active participants' [...]. It offers a resource, which, because it is local and belongs to them, makes people feel valued. This enhances its 'therapeutic value' in helping to combat loneliness, boredom and depression. Also, because it is local, the local

---

⁶⁵Proctor och Simmons, (2000), s. 26 f. Service-ställe är en översättning av det frekvent använda "service piont" i den engelska undersökningen.

⁶⁶Svensk biblioteks förening (2010), *Fakta om bibliotek 2010*, s. 20, Fia Söderberg, (2011), *Nedläggning : hot eller möjlighet? : en studie av processerna kring nedläggning av bibliotek*, inledningskapitlet.

⁶⁷Proctor och Simmons, (2000), s. 27.

⁶⁸Proctor och Simmons, (2000), s. 32.

⁶⁹Proctor och Simmons, (2000), s. 28.

⁷⁰Proctor och Simmons, (2000), s. 28; Söderberg, (2011), s. 32, 44f. och 61. Fia Söderberg arbetar på kulturkontoret i Uppsala.

library helps give people a sense of identity and community. For young children the visit to the local library provides a unique vehicle for enhancing social skills.⁷¹

Liksom Söderberg kommer Proctor och Simmons fram till att det finns en känsla av åsidosatthet bland samhällets invånare och en känsla av att inte vara tillräckligt värderade. Biblioteket var liksom nämnts av tidigare forskare också ett socialt rum för samhället och som citatet ovan förtydligar: en hjälp i att skapa en identitet och gemenskap. Det kanske till och med är en symbol för just detta?

Även Svanhild Aabø utreder vad samhället tycker om biblioteken i sin undersökning ”Are public libraries worth their price? A contingent valuation study of Norwegian public libraries”. I undersökningen studerar hon hur befolkningen i Norge, både användare och icke-användare av bibliotek, värderar folkbiblioteken.⁷² Undersökningen gör hon dels på grund av behovet av att tydliggöra folkbibliotekens ekonomiska betydelse i en tid då det ekonomiska trycket ökar och dels på grund av att det, då rapporten skrevs, inte riktigt fanns någon sådan undersökning, varken nationellt eller internationellt.⁷³

Utifrån en nationell undersökning ställde Aabø frågor som exempelvis: ”skulle du kunna betala mer i skatt för att behålla biblioteket i kommunen, i så fall hur mycket?”, att folkbiblioteken är värda fyra gånger mer än vad samhället betalar för dem.⁷⁴ Detta visar således att folk kan vara villiga att betala mer för att ha kvar biblioteken.

Fyra universitetsprofessorer i Storbritannien har skrivit en artikel som bygger på en utvärdering av en workshop där bland annat användare och beslutsfattare fört diskussioner kring hur folkbibliotek kan bli bättre på att visa dess *värde* i en tid ”of government financial restraint”, eftersom många biblioteksfilialer läggs ner på grund av dålig lånestatistik.⁷⁵ I artikeln hänvisar man till lagen om bland annat mänskliga rättigheter och menar att: ”The library might therefore, as an institution, be considered a fundamental human right, or alternatively the services provided by one might be human rights”⁷⁶.

Författarna till artikeln problematiserar den kvantitativt mätbara metoden som endast utgår från lånestatistik, och de anser att denna metod inte är användbar för att mäta värdet av biblioteksservicen på 2000-talet. I workshopen diskuterade och ifrågasatte deltagarna därför begreppet 'value' (värde). För att kunna enas om vilken position biblioteket ska ha på 2000-talet föreslår Halpin et. al. således att bibliotekets värde måste identifieras genom värderingar som delas av de olika intressenterna. Dessa gemensamma tankegångar måste sedan utvärderas på ett

---

⁷¹Proctor och Simmons, (2000), s. 33.

⁷²Svanhild Aabø, (2005), ”Are public libraries worth their price? A contingent valuation study of Norwegian”, *New Library world*, vol 106, s. 488.

⁷³Aabø, (2005), s. 487 f.

⁷⁴Aabø, (2005), s. 493.

⁷⁵Eddie Halpin et. al. (2013), ”Measuring the value of public libraries in the digital age: what the power people need to know”, *Journal of Librarianship and information science*, 2013-09-03, s. 1.

⁷⁶Halpin et. al. (2013), s. 10.

lämpligt sätt. Men de anser att det är viktigast att alla får utrymme att delta i denna debatt.⁷⁷

Åse Hedemark har undersökt hur debatter i media påverkar vårt sätt att se på biblioteken, och kom fram till att media genom sina diskurser påverkar detta och att fler diskurser behövs för att vidga perspektiven som finns, om till exempel den stereotype bibliotekarien. Till skillnad från Audunsons undersökning från 2005 verkar det som om det på 90-talet är de kommunala politikerna som inte inser vikten av biblioteken då det enligt Hedemark finns många utsagor som tyder på att kommunpolitikerna är okunniga om bibliotekens verksamhet. Däremot förefaller det som om politiker på riksnivå är mer ”insatta och visionära”.⁷⁸ Till skillnad från Halpin et. al. som ifrågasätter den nyliberala utlåningsstatistikens påverkan på biblioteken iakttar Hedemark den istället och kommer fram till att ökade krav på kvantitativa utvärderingar i biblioteksverksamheten kan göra att verksamheten på så sätt blir styrd:

Ökade krav på att mäta bibliotekets verksamhet och service i kvantitativa termer kan ses som en typ av styrning. Att föreskriva hur bibliotekarier ska utvärdera och rapportera sin verksamhet är i sig ett sätt att utöva kontroll. Genom att specifika mätbara aktiviteter (som exempelvis boklån och besöksantal) knyts till ekonomi och budget, tenderar dessa verksamheter också att framstå som särskilt eftersträvansvärda.⁷⁹

Eftersom ekonomi har en hög kapitalform och är mätbart kan detta påverka hur biblioteken styrs.⁸⁰ Utlåningsstatistiken som är mätbar och som därför kan överföras i kvantitativt mätbara metoder är således intressant för politiker som till exempel måste göra avvägningar i kommunens budget om vad kommunen behöver dra in på.

I en studie om nedläggningar av bibliotek och dess konsekvenser skriver Fia Söderberg redan i inledningen att det finns relativt lite forskning om detta. I mitt arbete är därför hennes rapport av vikt för en mer djupgående förståelse av nedläggningar. Söderberg anser att hennes rapport med fördel kan användas av biblioteksledningar och politiker i frågor som berör nedläggningar. Enligt de få studier som gjorts tidigare betyder öppettiderna väldigt mycket. Biblioteket är enligt studien ofta en naturlig mötesplats på mindre orter.⁸¹

Söderberg har genom en fallstudie undersökt tre olika kommuner för att se hur processen runt en nedläggning går till: vad som sker före beslutet, vilka reaktioner en nedläggning får och vad som sker efter beslutet är några av de frågor hon ställer.⁸² Utöver fallstudien använde hon sig även av en nationell webbenkät-

⁷⁷Halpin et. al. (2013), s. 2-10.

⁷⁸Hedemark, (2009), s. 101.

⁷⁹Hedemark, (2009), s. 154.

⁸⁰Det finns enligt Pierre Bourdieu olika kapitalformer, bland annat kulturella, ekonomiska och sociala. Se bl. a. Pierre Bourdieu, (1989), ”Social Space and Symbolic Power”; (1991), *Kultur och kritik: anföranden*.

⁸¹Söderberg, (2011), inledningskapitlet.

⁸²Söderberg, (2011), s. 9.

undersökning som skickades ut till samtliga kommuner i Sverige. Frågorna ställdes till respektive kommuns bibliotekschef och var uppdelade i dels faktabaserade frågor om kommunen och dels frågor som rörde nedläggningar av bibliotek. Ett exempel på en fråga var: ”hur många bibliotek har lagts ned i din kommun under åren 2000-2010?”.⁸³ Resultaten av enkäten sammanställde hon genom diagram och siffror. Kommunernas svarsfrekvens låg på 63 % och genom dessa kan man se tendenser som tyder på att det finns en centraliseringsanda runt om i landet, där kommuner satsar på att förbättra huvudbiblioteket och att integrera skol- och folkbibliotek.

De filialbibliotek som lagts ned runt om i landet hade alla något gemensamt och det var att de var små med reducerade öppettider och få besökare. Söderberg påpekar också att en betydande andel av kommunerna inte hade besöksstatistik över huvud taget. Vanligtvis var valmöjligheterna efter en nedläggning att samhället istället hade en bokbuss, men utlåningsstationer nämns också som alternativ. Av dessa drevs vissa av en ideell verksamhet. Andra sätt att förse allmänheten med distributionsalternativ var via affärer, boktaxi, lantbrevbärare och ökade öppettider på andra bibliotek. I undersökningen menar Söderberg att det framgår att kommunerna vill finna andra lösningar inom biblioteksservicen, och att de inte vill överge medborgarna. Dock erbjuder 24 % av kommunerna ingen alternativ lösning alls.⁸⁴

I hennes fallstudie undersöks som nämnts tre olika nedläggningar av bibliotek: Norrsundet utanför Gävle, Ingatorp utanför Eksjö och Norrviken utanför Sollentuna. Jag ska nu ge exempel på en av fallstudierna och dess resultat, för att illustrera hur en nedläggning kan gå till och vilka åsikter som återges av politiker och allmänheten. Finns det en skillnad i jämförelse med mitt material?

Norrsundet är en bruksort i norra delen av kommunen och erbjuder det mesta i serviceväg. Det finns apotekombud, mataffär, post och systembolag och 25 % av befolkningen jobbade på det sedan 2009 nedlagda bruket. Biblioteket i Norrsundet låg väldigt centralt och hade därför många besökare. Det fungerade som en naturlig mötesplats i och med läget. Biblioteket hade öppet 10 timmar var vecka och eftersom det låg centralt var det också vanligt med spontanbesökare som till exempel slog sig ned för att läsa en tidning. När flytten till skolan skedde reducerades de spontana besöken eftersom skolan inte låg lika centralt.⁸⁵

Efter fyra år i skolan fick kommunen ett sparkrav på 1,6 miljoner och en av de åtgärder som föreslogs var att lägga ned biblioteket i Norrsundet och slå samman det med den intilliggande orten Bergbys bibliotek, som också var ett integrerat skolbibliotek. Detta på grund av att lånestatistiken och öppettiderna var lägst i Norrsundet. När ABF Gästrikebygden fick höra talas om att biblioteket skulle läggas ned tog de kontakt med bibliotekschefen. Bibliotekschefen besökte

---

⁸³Söderberg, (2011), s. 22.

⁸⁴Söderberg, (2011), s. 27.

⁸⁵Söderberg, (2011), s. 28 f.

tillsammans med ordförande i kultur-och fritidsnämnden Norrsundet för att prata med ABF.⁸⁶ Enligt en överenskommelse skulle kommunen hjälpa till att flytta böcker till den nya lokalen i Fyren i gamla Folkets hus och att de skulle få ett medieanslag för att möjliggöra för inköp av nyare böcker. På en ort där invånarna känner varandra ganska bra, vilket var fallet, skulle självbetjäning således införas.

PRO motsatte sig också beslutet om nedläggningen i en skriftlig protest och menade på att det skulle bli jobbigt och långt för de äldre att åka sju km bort till grannbyn Bergby med rullator. Det kunde även bli ökade kostnader om de äldre exempelvis åkte kommunalt. Även andra boende i Norrsundet reagerade starkt när lokala tidningen skrev om det.⁸⁷ Något som inte bibliotekschefen eller ordförande för kultur-och fritidsnämnden förstod var att det fanns en slags rivalitet mellan de båda orterna. Även om bokutlåning på Fyren nu skulle bli verklighet var, liksom frågan om avståndet, viljan att ha en bibliotekarie stark bland de som protesterade. Bibliotekariens kompetens var viktig att bibehålla i biblioteket för de som protesterade. En av de som opponerade sig ansåg att eftersom de fortfarande levde och betalade skatt skulle de också ha rätt till ”den service som en bibliotekarie ger.”⁸⁸

Efter en överenskommelse mellan kommunchefen och invånarna i Norrsundet bestämdes att en bibliotekarie skulle besöka Fyren i det gamla Folkets hus två gånger i månaden. Allmänheten ville alltså ha kompetent personal eftersom många av invånarna ville ha möjlighet att beställa hem bland annat talböcker och dylikt av någon som hade adekvat utbildning.⁸⁹

Fyren har genom böckerna blivit en ny mötesplats för besökare såsom barnfamiljer, medelålders och äldre. Då Söderberg skrev rapporten hade Fyren endast haft öppet ett halvår, och det var mest administrativa frågor och handlingar som kom upp i det dagliga arbetet.

Till skillnad från Söderberg så undersöker Kajsa Lindhagen i sin kandidatuppsats ”Biblioteken som glöder- en studie av ideellt drivna bibliotek i Uppsala kommun och eldsjälarna bakom dem” hur två ideellt drivna bibliotek i Uppsala fungerar, och vad som är utmärkande för en ideell biblioteksverksamhet. Vad skulle den ideellt arbetande bibliotekspersonalen anse att de har för roll? Hur fungerar egentligen organisationen?⁹⁰

Lindhagen kommer efter sin undersökning fram till att många ideellt arbetande känner sig värdefulla när de sprider ”god litteratur” till samhället runt omkring. De ideellt arbetande vill enligt Lindhagen värna om allas rätt till ett bibliotek och de tycker att det sociala rummet är viktigare än böckerna. De kämpar hellre för sitt bibliotek än säger ja till en bokbuss, eftersom de upplever att

---

⁸⁶Söderberg, (2011), s. 29 f. ABF (Arbetarnas bildningsförbund).

⁸⁷Söderberg, (2011), s. 30 f. PRO (Pensionärernas riksorganisation).

⁸⁸Söderberg, (2011), s. 32.

⁸⁹Söderberg, (2011), s. 34.

⁹⁰Kajsa Lindhagen, (2012), *Biblioteken som glöder – en studie av ideellt drivna bibliotek i Uppsala kommun och eldsjälarna bakom dem*, s. 1f.

socialt umgänge på en buss är näst intill omöjligt. Organisationens struktur skiljer sig från de kommunalt drivna folkbibliotekens eftersom de har mer självständighet, då de inte svarar inför någon annan än föreningen. Ekonomin är dock osäker då pengar måste sökas varje år och intäkter från medlemmar är därför viktigt för fortsatt verksamhet.⁹¹

1.5. Metod och material

I studien har nedslag gjorts i tre kommuner, som på något sätt varit eller är delaktiga i en nedläggning och där frågan om en ideell verksamhet varit inblandad. Kommunerna har undersökts dels genom media och dels genom kvalitativa intervjuer med inblandade och berörda personer kring nedläggningen. För att undersöka mediamaterialet har jag använt mig av Hedemarks diskursanalys-modell och fokuserat på de föreställningar som finns om biblioteken och bibliotekarien. Jag har varit medveten om att de artiklar jag läst kan vara styrda och inte representativa för samhället eller händelserna de skriver om, samt att många röster aldrig blivit hörda och att informationen ibland varit bristfällig. När jag menar att artiklarna kan vara styrda syftar jag på den vinkling som kan ske genom reportens perspektiv eller lokaltidningens. De röster som inte blir hörda kan tillhöra personer som inte var med vid tillfället för intervjun, eller helt enkelt inte gavs utrymme i artikeln. Därför måste det poängteras att det är nedslag i medias bild av fenomenet nedläggning och involverad ideell verksamhet, som gjorts. Detta kan kanske ge ett ytterligare perspektiv på Hedemarks och Ohlssons påståenden om medias påverkan på människors uppfattning av bibliotek och bibliotekarier.⁹²

För att samla in material i media har jag använt mig av svenska dagstidningar, lokaltidningar och nyhetstjänster som exempelvis Sveriges Radio och Ystads Allehanda. Artiklarna som valts ut berör samtida diskussioner kring nedläggningar av bibliotek i dessa områden. Eftersom jag vill undersöka debatten om fenomenet som förs i dag kommer materialet främst att beröra utvecklingen under 2000-talet.

Det hade varit intressant att jämföra tidigare debatter kring ämnet. För framtida studier kan detta vara en metod för att jämföra om diskurserna är olika.

Jag har funnit mitt material genom att i sökmotorn Google främst använda sökorden: protest*, folkbibliotek*, nedläggning*, lägga ned, ”nedläggning av bibliotek”, ideell verksamhet, ideella förening*. Även de enklare sökmotorerna i respektive lokaltidning har använts. Då har jag använt söksträngen: nedläggning folkbibliotek ideell verksamhet. Jag förstår att mina sökord har stor betydelse för det material jag funnit och använder mig av.

---

⁹¹Lindhagen, (2012), s. 19-25.

⁹²Hedemark tas upp i teorikapitlet och Ohlsson i kapitlet om bibliotekarien.

Eftersom tidigare forskning har visat att media påverkar hur folk uppfattar biblioteken har detta iakttagits. Det är dock enligt tidigare forskning vanligt med protester kring nedläggningar, vilket gjorde att jag använde mig av sökordet protest* i de tre nedslagen som gjorts, då jag fann att det även gav fler resultat kring ideell verksamhet. Detta kan verka styrande på resultatet. Om det finns tendenser till detta uppmärksammas det i de diskussioner som förs i analysen. För mer information om protester i anslutning till nedläggningar hänvisar jag till kapitlet om tidigare forskning.

I början av min sökprocess använde jag både databaserna artikelsök och LISTA via Uppsala universitetsbibliotek, men fann att det var via Google jag lättast och snabbast fick en överblick på intressanta rubriker som handlade om nedläggningar av bibliotek. Utöver sökord som folkbibliotek* och ideell verksamhet inriktade jag mig på följande tre områden. > Simrishamn nedläggning* bibliotek*, > Loftahammar, bibliotekets vänner i Loftahammar och > Vansbro bibliotek*, Nås och Äppelbo gemenskap bibliotek*.

I arbetet användes kvalitativa intervjuer som skett via e-post med berörda personer, som politiker och bibliotekarier, vid de nedlagda filialbibliotek jag valt att undersöka närmre. Intervjuerna ska komplettera informationen från media och även vara en grund för fenomenet i sig och huruvida det finns en skillnad mellan medias och intervjuade personers uttalanden och åsikter. Jag har dock haft svårt att få svar från de politiker som varit positiva till beslut om en nedläggning. Därför har jag sökt kommentarer från dem i media.

Enligt Jan Trost karakteriseras en kvalitativ intervju inte av variabler eller insamling av siffror, som sedan sammanfogas till tabeller, utan av de åsikter som de intervjuade personerna har om olika frågor. Efter det insamlade och bearbetade materialet finner man sedan mönster i de olika åsikterna.⁹³ Jag har i intervjumaterialet försökt utröna om det finns ett mönster och om det i så fall liknar de centrala begrepp som kan urskiljas i utsagorna.

Jag försökte i mitt första mejl till mina informanter att standardisera frågorna. Beroende på svaren har jag sedan ställt mer fria följdfrågor. På så sätt har alla svarat på nästan samma frågor. Frågorna var formulerade efter det område och den expertis som de intervjuade besatt. Några exempel är: ”Har det ideella biblioteket några tjänster utöver bokutlåning?”, ”Hur lång tid tog det att överväga huruvida biblioteksfilialerna i Simrishamn skulle läggas ner- hur löd diskussionerna?”, ”Vad anser kommunen om att biblioteket nu drivs vidare ideellt?”.

De som intervjuades i arbetet är anonyma. Ur etisk synpunkt har dessa underrättats om att deras namn inte kommer att förekomma i arbetet. Dock förekommer namn på offentliga personers uttalanden och namn som även angivits i media. En offentlig person kan till exempel vara en högt uppsatt nationell

---

⁹³Jan Trost, (2005), *Kvalitativa intervjuer*, Lund: Studentlitteratur, kap. 1.

politiker. Jag har dock valt att nämna yrkestitel eftersom det i mitt arbete är centralt att veta huruvida personen som medverkar i intervjun är en bibliotekarie eller en kommunpolitiker. Enligt Hedemarks modell är det viktigt att förstå vilka roller och positioner som är med i debatten. Den ideologiska tillhörigheten kan vara en intressant aspekt på hur de olika partierna ser på biblioteket, för framtida forskning, så därför finns även denna med.

Med hjälp av information om folkbibliotek, bibliotekarier och ideella organisationer, tidigare forskning kring ämnet, nuvarande bibliotekslag, och intervjuer med insatta samt analys av materialet från media hoppas jag kunna besvara och diskutera de frågor jag ställt.

1.5.1. Avgränsning

Filialbiblioteken som studerats har valts ut på grund av att det just kring dessa fanns tillgång till material i media och/eller på grund av att de representerade olika stadier i fenomenet nedläggning av bibliotek och ideell verksamhet som följd. De olika stadierna kan ses som exempel på vad som kan hända före, efter och under en nedläggningsprocess. De personer som jag intervjuade kring dessa bibliotek bestod av: en bibliotekarie, som varit med när en nedläggning gjordes i Vansbro kommun vid årsskiftet 2009/2010; en bibliotekarie som nyligen varit med om att alla filialer i Simrishamns kommun lagts ned, två politiker från nyss nämnda kommun och slutligen en kontaktperson för Bibliotekets vänner i Loftahammar. Mina informanter har i vissa fall vidarebefordrat material, som protokoll och liknande via e-post. Dessa har jag sedan försökt att finna via respektive kommuns hemsida.

Intervjuerna har skett via e-postkontakt, då de geografiska avståndet gjorde detta mer praktiskt. Genom att de intervjuade svarade via e-post kunde de även tänka igenom och besvara e-posten när de kände att de hade tid. Jag ansåg att detta skulle ge en mer nyanserad och djupare förståelse kring deras tankar om ämnet.

De tre nedläggningar jag valde att granska lite närmare skiljer sig som sagt något från varandra, och därför får dessa stå som exempel på olika sidor av fenomenet nedläggning av bibliotek och involverad ideell verksamhet. I Simrishamns kommun tog jag del av den pågående debatten, medan jag i Loftahammar utanför Västervik fokuserade mer på den ideella verksamheten. I de två ideellt drivna filialerna i Vansbro kommun behandlades bibliotekariens synpunkter och själva resultatet av nedläggningen som gjordes. Dessa tre kompletterar förhoppningsvis varandra så att jag får en bättre överblick av fenomenet, utöver medias bild. De valda kommunerna är inte något som ska

representera respektive förhållande, utan nedslagen ska mer ses som en tillvägagångssätt jag använt mig av för att få en bättre helhetsbild.

1.6. Teori

Undersökningen har inspirerats av Åse Hedemarks diskursanalys som berör det föreställda biblioteket. Hon använde i sin studie material från biblioteksdebatter i svenska medier mellan åren 1970 och 2006. Eftersom jag också tillämpar material från media kommer Hedemarks resultat och studie att ligga till grund för min egen. Jag har emellertid undersökt vilka föreställningar om folkbibliotek som kan urskiljas i debatter rörande fenomenet nedläggningar av bibliotek, och involvering av ideell verksamhet.

1.6.1. Hedemarks analysmodell

Begreppet diskursanalys har, enligt Hedemark, använts inom många olika kunskapsområden och därför finns variationer inom bland annat studieobjekt, förhållningssätt, och tillvägagångssätt.⁹⁴ I Hedemarks studie använder hon sig av en analysmodell som hon själv har varit med att utveckla. Modellen går ut på att man från helhetsintrycket av texterna ”dekonstruerar dessa och först studerar de utsagor som ligger till grund för debatterna om folkbibliotek.”⁹⁵ Detta innebär alltså att helhetsintrycket från utsagorna uppfattas genom att man plockar isär vad som sägs om folkbiblioteken i media. Efter analysen urskiljer hon de mest frekventa begreppen som diskuterats. I nästa steg fokuserar hon på de olika positionerna och rollerna som finns i debatten och som formar den: både de objektiva och de subjektiva. Subjektet i diskursen kan inta två roller. Objektrollen är omtalad medan subjektrollen uttalar. Själva rollerna och positionerna har hon urskiljt genom att undersöka från vilka subjektpositioner som objektet, i det här fallet biblioteket, definieras. I det sista steget bestäms diskurserna genom att Hedemark utläser de centrala begreppen och innebörden i sin helhet.⁹⁶ Det sista steget kommer att förtydligas ytterligare på följande sida där hennes resultat presenteras.

Hedemark nämner också hur viktigt det är att komma ihåg att utsagorna som materialet består av alltid har en kontext och att de kan vara vinklade. Hon menar också att just debattgenren, som även jag till viss del kommer att använda mig av, ofta identifieras ”som en arena på vilken den så kallade makteliten framförallt har

---

⁹⁴Åse Hedemark, (2009), *Det föreställda biblioteket: En diskursanalytisk studie av biblioteksdebatter i svenska medier 1970-2006*, s. 31.

⁹⁵Hedemark, (2009), s. 40.

⁹⁶Hedemark, (2009), s. 37ff.

ordet”.⁹⁷ Hon menar alltså att de som redan har makt oftast är de som hörs i debatten. Exempel på det kan vara politiker och kända författare eller övriga redan mediaprofilerade kulturmänniskor. Hon iakttar även att hon själv kan bidra till att reproducera en del av de diskurser hon själv påträffat i materialet. Detta kommer jag också att försöka ta hänsyn till. Eftersom ens egen ingångsvinkel aldrig riktigt kan vara objektiv och tillräckligt distanserad är det enligt Hedemark viktigt att inte låta empirin påverka en för mycket:

Forskaren behöver kunskap för att förstå det studerade fenomenet samtidigt som det är angeläget att också söka distans för att inte bli alltför påverkad av empirin. I detta sammanhang är det viktigt att ha metodologiska riktlinjer där tillvägagångssättet öppet redovisas. Genom mitt val av teori framgår det också tydligt att analysen har företagits med fokus på att studera maktrelationer, vilket naturligtvis har påverkat resultaten i ett slags kritisk riktning.⁹⁸

I mitt arbete kommer också till viss del maktrelationer att iakttas. Främst vill jag veta vad användare och beslutsfattare har för föreställningar om bibliotekarien och biblioteket.

Hedemark förklarar att hennes användande av begreppet *utsaga* utgörs av de uttalanden ”som har något att säga om folkbibliotek.”⁹⁹ Och menar vidare att det är i relationen mellan dessa utsagor som en diskursanalys kan göras.¹⁰⁰ Då jag har gjort en liknande studie har även begreppet använts i detta arbete, som en del i de uttalanden som rör fenomenet nedläggning med involverad ideell verksamhet som följd.

1.6.2. Hedemarks studieresultat

För att förstå hur jag i min studie har använt Hedemarks modell som grund redovisas nedan resultaten av hennes diskursanalys.

Hedemark har i sin diskursanalytiska studie sökt att få kunskap om de olika föreställningar som finns om folkbibliotek genom debatter i media. Hedemark utgår från att media bidrar till vår uppfattning om vad ett bibliotek är genom att bevara och reproducera diskurser i samhället. Ett exempel på en sådan är den stereotypa bibliotekarien¹⁰¹

Under tidigt 70-tal florerade enligt Hedemark en *boklig diskurs*, där ”tryckta böcker av god kvalitet” skulle vara folkbibliotekens huvudsakliga sysselsättning.¹⁰² Hon menar också att uttalanden om att biblioteket skulle ha en uppsökande verksamhet gjordes, och samtidigt skulle de även göra reklam för sig själv. Vänsterfolk ansåg däremot inte att ”boken” var det enda viktiga. Därför menar

⁹⁷Hedemark, (2009), s. 41.

⁹⁸Hedemark, (2009), s. 41.

⁹⁹Hedemark, (2009), s. 32.

¹⁰⁰Hedemark, (2009), s. 32.

¹⁰¹ Hedemark, (2009), s. 13 och s. 26.

¹⁰²Hedemark, (2009), s. 49 f.

Hedemark att det fanns en mer dominerande diskurs, som hon kallar *allaktivitetsdiskursen*.¹⁰³ Den bokliga diskursen var mer framträdande i ett senare läge, men stod ändå på ett sätt som en motpol till allaktivitetsdiskursen, som gick ut på att biblioteket borde vara en verksamhet där olika aktiviteter skulle äga rum. Exempel på sådana var debatter och olika kulturevent som skapade deltagande.¹⁰⁴

På 80-talet debatterades förändringar inom biblioteken och själva professionen. Därav har Hedemark valt att kalla debatten för *debatten om bibliotekarien*.¹⁰⁵ Debatten gick ut på att författarförbundets ordförande kritiserade nyutexaminerade bibliotekarierna för att de koncentrerade sig mer på tekniken än på boken. Han kallade dem ”teknologiska ingenjörstrupper” och talade för skönlitteraturens betydelse, medan många bibliotekarierna menade att det var förmedlingen av information som var betydande, inte endast boken.¹⁰⁶ Mediet som används för att förmedla information bör enligt dåvarande bibliotekslektor på Bibliotekshögskolan i Borås inte vara viktigast, utan själva informationen som förmedlas.¹⁰⁷ Även om bibliotekarierna utbildningen nu är mer teoretisk och akademisk kvarstår fortfarande den stereotypa bilden av bibliotekarien som den ”grå musen” med sträng uppsyn.¹⁰⁸

Iögonfallande var att många bibliotekarierna till viss del höll med författarföreningens företrädare i deras argument om att den klassiska litteraturen kom i skymundan för skräplitteraturen och att folkbildningstanken hade övergivits. Hedemark menade att den informationsförmedlande diskursen i debatten kritiserades av den bokliga.¹⁰⁹ Intresseväckande var också att rollerna de båda sidorna hade tydligt får ett genus- och maktperspektiv. Författarna, som ofta var manliga kritiserade bibliotekarierna som ofta var kvinnor, och passiva i debatten, vilket i sin tur kunde påverka den professionella självkänslan.¹¹⁰

Den största biblioteksdebatten framträdde dock på 90-talet under den så kallade ”rädda biblioteken-debatten” som Hedemark valt att kalla den. Nyliberal politik med exempelvis nedskärningar i den offentliga sektorn och idéer om att upphöra med avgiftsfria lån på biblioteken gjorde att författare nu stod på bibliotekens sida.¹¹¹

Eftersom biblioteket står som symbol för en mängd värden och idéer om exempelvis nationell tillhörighet, identitet och tradition riskerar den informationsförmedlande diskursens idéer om förändring att bryta med den föreställda gemenskapen. Det handlar således inte ”bara” om biblioteket, utan om vad institutionen representerar.¹¹²

¹⁰³Hedemark, (2009), s. 50 f.

¹⁰⁴Hedemark, (2009), s. 51.

¹⁰⁵Hedemark, (2009), s. 54.

¹⁰⁶Hedemark, (2009), s. 55 f.

¹⁰⁷Hedemark, (2009), s. 65 ff.

¹⁰⁸Hedemark, (2009), s. 67 f. ”den grå musen” kan ses som en sammanfattning av den tysta kvinnliga bibliotekarien med hård hårknut och sträng uppsyn. Se bland annat Hedemark (2009), och Ohlsson (2013).

¹⁰⁹Hedemark, (2009), s. 70.

¹¹⁰Hedemark, (2009), s. 119.

¹¹¹Hedemark, (2009), s. 93 f.

¹¹²Hedemark. (2009), s. 116.

För att betona bibliotekens värde för politikerna betonades förutom det kulturella även det demokratiska värdet.¹¹³ I utsagorna menade Hedemark att de lokala politikerna föreföll vara omedvetna om bibliotekens verksamhet och bibliotekariernas yrkeskompetens.¹¹⁴ I Sverige fanns under denna tid ingen bibliotekslag, den kom först 1996, vilket de protesterande också ville ändra på. Andra tryckte även på att biblioteken var nationens själ, genom att bland annat vara en plats där folk kunde förstå samtiden genom att läsa om då-tiden. Under debatten betonades även bibliotekens vikt för utbildning.¹¹⁵

Under 2000-talet fortsatte den bokliga och informationsförmedlande diskursen och den lärande låntagaren blev mer framträdande i och med satsningen på vuxenutbildningen under sent 90-tal. Bibliotekslagen var också något som diskuterades.¹¹⁶ Men det är ju först nu år 2014 som den nya lagen har fastställts.

Hedemarks slutsats blev att när media använder olika diskurser för att beskriva biblioteket ger detta människor endast några få perspektiv. Hedemark ville att dessa skulle vidgas och att fler åsikter och aktörer skulle ges möjlighet att framföra sina röster i debatten. Hon menade till exempel att bibliotekets roll som mötesplats inte fanns med i diskursen.¹¹⁷

---

¹¹³Hedemark, (2009), s. 96.

¹¹⁴Hedemark, (2009), s. 101.

¹¹⁵Hedemark, (2009), s. 95 ff.

¹¹⁶Hedemark, (2009), s. 146 ff.

¹¹⁷Hedemark, (2009), s. 112.

7. Föreställningar om bibliotek i tre kommuner

I det här kapitlet presenteras först de olika kommuner som jag har valt att undersöka. Dels genom det mediematerial jag har använt mig av och dels genom de intervjuer som gjorts. I sista delkapitlet görs en sammanfattning av de tre nedslagen. Den första delen i varje delkapitel om kommunerna behandlar alltså utsagorna och sedan följer intervjuerna.

Efter sammanfattningen analyseras intervjuerna och i enlighet med Trost försöker jag urskilja mönster i materialet.¹¹⁸ Då nedslaget i Loftahammar representerar en del i själva fenomenet ”nedläggning av bibliotek med involvering av ideell verksamhet” fokuserar jag mer på verksamheten. Nedslaget ska som sagt ge en ytterligare fördjupning av den ideella verksamheten. Därefter analyseras mediebilden kring de olika nedläggningarna och själva fenomenet nedläggning med involverad ideell verksamhet. Efter analysen av mediamaterialet diskuteras helhetsintrycket av empirin för att se om det likt Hedemarks modell finns några centrala begrepp i de utsagor som undersökts. Jag har även letat efter de värden som Hedemark hittade i sin analys. Därpå diskuteras de olika roller och positioner som genom sin närvaro/frånvaro också formar debatten. Till sist tolkar jag innebörden i sin helhet och definierar de mest frekventa begreppen. Vilka föreställningar är det som åskådliggörs?

7.1. Simrishamn

I Simrishamns kommun, som har ungefär 19 000¹¹⁹ invånare, bestämdes det år 2013 att alla filialer från och med januari 2014 skulle läggas ned. Endast huvudbiblioteket skulle vara kvar. Enligt Kultur- och fritidsnämndens ordförande var detta:

– [...] en åtgärd som alla tycker är förfärlig att behöva göra. Det är att välja mellan pest eller kolera, kommenterar nämndens ordförande, Gunilla Aastrup Persson ÖP).[...] Vi har fått en budgetram att följa. Sen kan vi tycka vad vi vill om den, och det gör vi också. Det här drabbar

---

¹¹⁸Trost, (2005), kap. 1.

¹¹⁹Www.scb.se.

äldre, barn och kvinnor, som kanske inte har tillgång till bil. Och naturliga mötesplatser försvinner, kommenterar Gunilla Aastrup Persson.¹²⁰

Kommunen välkomnade därför enligt lokaltidningen ideella krafter som kunde ta över lokalerna och beståndet efter beslutet om nedläggning. Enligt media lämnades många protestlistor från allmänheten innan beslutet togs, och debatter mellan politikerna fördes också.¹²¹ I slutet av januari 2014 hade kommunfullmäktige därför ett extrainsatt möte där biblioteksfrågan (om extra medel till Kultur- och fritidsnämnden) än en gång skulle diskuteras. Detta möte resulterade dock inte i något nytt beslut.¹²²

Filialbiblioteken låg i samma lokaler som skolbiblioteken och hade öppet fyra timmar i veckan.¹²³ När böckerna plockades ut i april 2014 kompletterade huvudbiblioteket sin samling och skolbiblioteken tog det som behövdes, som till exempel barn- och ungdomslitteratur samt referenslitteratur.

Det blev många böcker över, och kommunen värdjade därför till föreningar att driva egen ”bokverksamhet”.

Kommunfullmäktige beslutade förra måndagen att samtliga biblioteksfilialer ska stängas definitivt. Därför söker man nu föreningar eller andra ideella organisationer som kan ha glädje av böcker och överbliven biblioteksutrustning till egen bokverksamhet.¹²⁴

Ett annat förslag som kom på tal var att allmänheten skulle kunna använda skolbiblioteket som ett serviceställe där de hämtar beställda böcker från huvudbiblioteket.¹²⁵ Enligt lokaltidningen kallade kommunen i Simrishamn inte ideellt drivna biblioteksverksamheter för ”bibliotek” utan ”bokverksamhet”. En bokverksamhet låter som en verksamhet som endast tillhandahåller böcker. Kanske bibliotek symboliserar något annat än endast böcker för Simrishamns kommunpolitiker, eftersom ordet bokverksamhet inte förknippas med ordet bibliotek? Hedemark menade att biblioteket stod som en symbol för många värden, och att det inte enbart handlade om bibliotekets nedskärningar utan om det som ”organisationen representerar”.¹²⁶

Audunsons undersökning från 2005 visade att de kommunala politikerna var väl medvetna om bibliotekets värde i samhället. Hedemarks rädda bibliotekendebatt antyder dock att politiker på 90-talet var mer okunniga om bibliotekens förehavanden. Kan det vara så att synen på biblioteket har ändrats sedan dess?

¹²⁰Torun Börtz, (2013) ”Biblioteksfilialerna i byarna läggs ner”, *Ystad Allehanda*, 2013-09-15.

¹²¹Jea Jonsson, (2009), ”Lägg inte ner biblioteksfilialer”, *Ystads allehanda*, 2009-01-13; Emma Lawesson, (2009), ”Tre biblioteksfilialer stängs i Simrishamn”, *Ystads allehanda*, 2009-09-11; SR P4, (2013), ”Kommunen vill att bybiblioteken ska drivas ideellt”, 2013-10-21; Åsa Ekström, (2013), ”Kommun positiv till ideellt drivna bibliotek”, *Biblioteksbladet*, 2013-10-22.

¹²²Torun Börtz, (2014), ”Ilksen opposition efter icke-beslut”, *Ystads allehanda*, 2014-01-28.

¹²³E-postontakt med Simrishamns andre vice ordf.

¹²⁴E. Lawesson, T. Börtz, (2014) ”Biblioteksfilialerna töms på böcker”, *Ystads allehanda*, 2014-04-08.

¹²⁵E. Lawesson, T. Börtz, (2014-04-08).

¹²⁶Hedemark, (2009), s. 116.

Citatet nedan indikerar att politiker nu värnar om biblioteken även om de är tvungna att lägga ned dem, i alla fall hävdar de det.

I Simrishamn började tankarna om att lägga ned biblioteksfilialer redan år 2009 och dåvarande kultur- och fritidschef sade att osthyvel inte hjälper om 2 miljoner kronor ska skäras bort:

Budgetramen för 2010 som kultur- och fritidsnämnden fått innebär att 2 miljoner kronor ska sparas bort.– Vår budget är på 32,2 miljoner kronor. Osthyvel hjälper inte om man ska skär[sic] bort 2 miljoner kronor, säger kultur- och fritidschef Gunilla Janlert som menar att den mest smärtsamma besparingen är biblioteksfilialerna.¹²⁷

Ystads Allehanda rapporterade att ”invånarna känner sig åsidosatta när det ständigt fattas beslut i kommunledningen utan att byarna har kunnat påverka”.¹²⁸ Enligt media reagerade invånarna genom protester. Protesterna kring nedläggningen visade sig vara så omfattande att de berörda filialerna blev kvar, men med neddragna öppettider som följd: endast en eftermiddag i veckan.¹²⁹ Tiderna var ju enligt tidigare forskning en av de viktigaste grogrunderna för ett välbesökt bibliotek. Efter nya sparkrav fick kommunen 2013 ännu en gång tänka över om filialbiblioteken skulle vara kvar eller inte. Kommunen hade inte råd att hålla filialerna öppna och sade därför att de gärna ser att ”bybiblioteken drivs vidare ideellt”.¹³⁰ Allmänhetens reaktion på att kommunen ännu en gång valde att ta upp frågan om nedläggning resulterade åter i protestlistor och debattinlägg i media. Fler än 1000 namn fanns på de protestlistor som lagts ut runt om i kommunen i Simrishamn, därav tog alltså kommunen upp frågan igen. Men som nämnts blev det inget nytt beslut.¹³¹

För Gunnel Ottersten är biblioteket inte bara en källa som göder barn och äldres läslust utan en plats som behövs i Borrby för att skapa band mellan djupt rotade bönder, inflyttade och nyanlända flyktingar.[...] - I ren faktisk mening skulle vi kanske kunna kompensera, men jag vill inte bo i en kommun som sänder ut en sådan signal. Därför ser vi att det här är viktigt för alla kommunens bibliotek.

Därför har Borrby Bokby redan varit i kontakt med kommunen för att diskutera lösningar som gör att boklån kan erbjudas ändå i Borrby. Exakt hur är inte klart. - Tycker politikerna att det är tillräckligt viktigt så hittar vi en lösning, konstaterar Gunnel Ottersten.¹³²

Ottersten menade också att politikerna genom nedskärningarna av bybiblioteken sänder en ”kraftfull signal” om att bibliotek inte är viktigt.¹³³

En annan invånare ansåg att protokollet över mötet inte sa något alls om de alternativ som oppositionen lade fram i deras budget. Vederbörande menade även

¹²⁷Lawesson, (2009), ”Tre biblioteksfilialer stängs i Simrishamn”, Ystad Allehanda, 2009-09-11.

¹²⁸Jonsson, (2009).

¹²⁹Emma Lawesson, (2009), ”Biblioteksfilialerna blir kvar efter protester”, Ystads allehanda, 2009-11-01.

¹³⁰SR P4 Kristianstad, (2013), Kommunen vill att bybiblioteken ska drivas ideellt, 2013-10-21.

¹³¹Torun Börtz, 2014-01-28; SR P4 Kristianstad, (2013), ”Kommunen vill att bybiblioteken ska drivas ideellt”; e-postkontakt med informant i kultur och fritidsnämnden, 2014-01-28.

¹³²SR P4 Kristianstad, (2013), Nya idéer ska rädda bybiblioteken, 2013-10-11.

¹³³SR P4 Kristianstad, (2013), Nya idéer ska rädda bybiblioteken, 2013-10-11.

att det skulle vara intressant ”för oss drabbade att få insyn i motiven till varför övriga alternativ har förkastats.”¹³⁴

Förutom de redan minskade öppettidernas var andra upprörda över vad som skulle gå förlorat i byarna. Dels togs avståndet upp och dels möjligheten att låna av det medieutbud som finns på ett bibliotek, med hjälp av utbildad personal. Sedermera påpekades att skoleleverna skulle gå miste om det som även används som skolbibliotek, vilket de framhävde var ”obligatoriska enligt skollagen” och de ifrågasatte i samma mening hur detta skulle lösas.¹³⁵

Vad förlorar vi som bor i byarna om våra lokala bibliotek försvinner – trots de numera starkt minskade öppettiderna? [sic] Vi förlorar möjligheten att låna böcker och annat material på ett offentligt bibliotek på rimligt avstånd från vår bostad, att få hjälp att hitta rätt material av en utbildad bibliotekarie, att få tillgång till lån från alla svenska offentliga bibliotekssamlingar, genom det oerhört fina nätverk som finns (något som Sverige är berömt för), att skolelever går miste om den fina ordning som än så länge finns i kommunen: att filialbiblioteken även fungerar som skolbibliotek. I övrigt är skolbiblioteken obligatoriska enligt skollagen – hur vill man lösa denna fråga?¹³⁶

Liksom Söderberg påpekades avståndet och tillgången till en utbildad bibliotekarie som viktigt. Det upplevs även i materialet för denna studie att den berörda allmänheten är starkt påverkad av nedläggningen. En person hävdade ju att hon inte vill bo i en kommun där det inte fanns något bibliotek. Politikerna i dessa utsagor hävdar att det är smärtsamt att biblioteksfilialerna måste läggas ned, och en politiker påpekar även att den naturliga mötesplatsen försvinner. Värdet som biblioteken och organisationen har i samhället är tillsynes av vikt, för både invånare och beslutsfattare.

Jag ska nu redogöra vad som sagts i de intervjuer som gjorts med berörda i Simrishamn. I ett mejl skriver en politiker att nedläggningen av alla filialer i Simrishamns kommun och frågan om besparing från början skickades till alla nämnder i kommunen, och att förslag skulle komma in på hur de olika nämnderna skulle påverkas. Fullmäktige i Kultur- och fritidsnämnden (KFN) lämnade istället in ett sparförslag på 3 % (1,3 miljoner kronor). Oppositionen gav en budgetberedning och hänvisade även till sina sparalternativ. Min informant skrev att majoritetens sida argumenterade för att beslutet skulle upphävas eftersom nedläggningsbeslutet då skulle komma upp i kommunfullmäktige och att det som följd skulle bli en folkstorm kring frågan. ”Man spelade helt enkelt rysk roulett” menar hen. Ärendet kom aldrig upp i fullmäktige på grund av att fullmäktige några månader innan beslutat att delegera nämnderna rätten att ta beslut om att lägga ned verksamheter. Konsekvensen blev därför att nämndens beslut verkställde nedläggningen.¹³⁷

---

¹³⁴Hansson, (2013).

¹³⁵Laila Barkefors, Bent Christiansen, (2013), ”Varför är det så bråttom?”. Ystads Allehanda, 2013-11-09.

¹³⁶Barkefors, Christiansen, 2013-11-09.

¹³⁷E-postkontakt med andre vice ordf., Kultur - och fritidsnämnden i Simrishamn. 2013-12-05.

Vederbörande informant, som representerar socialdemokraterna, menade också att nedläggningen endast var ekonomiskt kortsiktig. I längden ansåg denne att inflyttning till orterna skulle komma att minska och att det skulle bli svårare för både nyanlända och äldre att få hjälp och tillgång till den service som fanns på ett bibliotek.¹³⁸ Vederbörande påstod även att beslutet inte var oundvikligt, eftersom nämnden hade möjligheten att begära mer medel från kommunfullmäktige. Oppositionen yrkade på detta men Folkpartiet avgjorde frågan genom att lägga ner sin röst. Utfallet blev att 4 röstade för en begäran om mer medel, medan 4 röstade för nedläggning. Därför avgjordes frågan således av ordförande som valde nedläggning.¹³⁹

Samme informant menade också att de till en början reducerade öppettiderna ledde till att besöksantalet gick ner men samtidigt ökade ändå utlåningen.

En förändring av öppethållandet till 16:00-20:00 hade möjliggjort för denna grupp i samhället att nyttja sin filial. En kombination mellan öppettid med bibliotekarie och öppettid med ideellt[sic] initiativ tror jag hade varit den bästa lösningen.¹⁴⁰

Den kommunala politikern i KFN, verkade alltså inse vikten och värdet av ett bibliotek eftersom denne pekade på att servicen och integrationshjälpen för de nyanlända försvann, samt intresset att flytta till orten. Kombinationen av att ha en bibliotekarie vissa tider och en ideellt arbetande verksamhet under andra tider kallas som nämnts tidigare för meröppet.

En annan informant, Annika, i KFN (Fi!) tyckte liksom ovanstående också att nedläggningsplanen var kortsiktig:

Majoriteten verkar tycka att ideella krafter nu får ta vid. Jag tycker att det är djupt problematiskt, eftersom det inte är själva böckerna och lokalen som är ett bibliotek, utan själva verksamheten som kräver utbildade bibliotekarier. På kort sikt tjänar kommunen ekonomiskt 670 000 kr. Men jag menar att vi kommer förlora oerhört mycket mer i kraft av minskad attraktionskraft = inflyttning. Men allra mest förlorar samhället och vi människor på att medborgare inte har platser att mötas på, att litteratur och andra medier som ger bildning och kunskap blir mer otillgängligt - främst för våra barn och gamla.¹⁴¹

Det tycks som att vissa kommunpolitiker ändå förstår att ett bibliotek är mer än en symbol för en lokal med böcker, men att ekonomin tydligt påverkar besluten. Enligt tidigare utsaga menade ordförande för KFN att en nedläggning är problematiskt för samhällets integration och har därför ett värde i att främja denna. Men det framkommer inte vad ordförande tycker om den ideella verksamheten. Däremot ville kommunen som nämnts att föreningar skulle driva vidare en ideell bokverksamhet. Detta tycker dock båda mina informanter är kortsiktigt tänkande. I längden talar de om att inflyttningen kan minska i och med otillgängligheten till servicen, samt till den ofta naturliga mötesplatsen.

¹³⁸E-postkontakt med andre vice ordf., Kultur - och fritidsnämnden i Simrishamn. 2013-12-05.

¹³⁹E-postkontakt med andre vice ordf., Kultur - och fritidsnämnden i Simrishamn. 2013-12-05.

¹⁴⁰E-postkontakt med andre vice ordf., Kultur - och fritidsnämnden i Simrishamn. 2013-12-05.

¹⁴¹E-postkontakt med dåvarande Fi! representant i Kultur- och fritidsnämnden i Simrishamns, 2013-12-05.

Ovanstående citerade politiker använde vidare slagordsliknande uttryck i sitt mejl där hon menade att byarna inte skulle avvecklas ”utan utvecklas!”.¹⁴² Innebörden i dessa ord visar tydligt att många kommunpolitiker ändå har starka åsikter kring biblioteken vilket kanske beror på att de värderas högt i Simrishamn.

Till skillnad från resultaten i Södergrens tre fallstudier, som visade på god kommunikation, verkade dock inte politikerna i Simrishamn ha kommunicerat med invånarna. En diskussion om hur och varför alla biblioteken måste läggas ned skulle inte ha tagit mycket tid. Istället gjorde protestlistorna att ett extrainsatt möte bekostades i onödan eftersom politikerna inte kom fram till något nytt beslut.¹⁴³ Ordförande i nämnden var inte med på mötet och oppositionen beskriver hela mötet som ”snopet” då det enda kommunalrådet sa var: ”vi begär återremiss”.¹⁴⁴

Högt uppsatta politiker som Gudrun Schyman motsatte sig från början förslaget. Hon skrev att KFN:s ordförande, som tillhör majoritetspartiet (och även var den som hade utslagsrösten), själv sagt att besparingarna var beordrade – något som Schyman anser vara ett ”nonsensargument”. Hon hoppades också på att medborgarprotesterna förhoppningsvis skulle fortsätta, vilket de gjorde.¹⁴⁵

Liksom Proctor och Simmons beskrev i sin undersökning blir det ofta en utdragen process när allmänheten protesterar.¹⁴⁶ År 2009 när det första förslaget om nedläggning gjordes resulterade protesterna i att antalet timmar på biblioteket istället reducerades. Men en nedläggning kom likväl fyra år senare. Om servicen ansågs viktig skulle kanske ett meröppet bibliotek vara ett bra alternativ, liksom en av mina informanter gav som förslag.

Hur reagerade då biblioteksverksamheten? En av bibliotekarierna i Simrishamn, som jag kallar Gerd, sa att deras medieanslag i och med nedläggningen skulle komma att minska med 100 000 kr, men att det fortfarande var samma befolkning som skulle betjäna. Detta skulle enligt henne komma att innebära en försämring för ”alla våra låntagare”.¹⁴⁷

Många av de äldre kommer att sluta låna på bibliotek, en del får närmaste bibliotek i någon av våra grannkommuner. Barnfamiljerna kommer att få svårare att ta sig till biblioteket, nu har de legat i anslutning till skola och förskola.¹⁴⁸

När Simrishamns kommun yrkade på att ideella krafter skulle ta vid menade den berörda bibliotekarien Gerd att: ”vi i personalen är emot ideellt drivna bibliotek, en av våra arbetskamrater har blivit uppsagd. Vi tycker inte det kan kallas bibliotek om det inte finns kompetent personal.”¹⁴⁹ Hon berättade vidare att många arbetat inom organisationen i mer än 20 år och att själva nedläggningsprocessen

¹⁴²E-postkontakt med dåvarande F! representant i Kultur- och fritidsnämnden i Simrishamns, 2013-12-05.

¹⁴³Börtz 2014-01-28.

¹⁴⁴Börtz 2014-01-28.

¹⁴⁵Gudrun Schyman, (2013), ”Fullmäktigedebatt om Folkbiblioteken”. Hämtat från fiosterlen.wordpress.com, 2013-11-20.

¹⁴⁶Proctor & Simmons,(2000), s. 26ff.

¹⁴⁷E-postkontakt med bibliotekssamordnare i Simrishamn, 2013-11-25.

¹⁴⁸E-postkontakt med bibliotekssamordnare i Simrishamn, 2013-11-25.

har varit en ”mycket jobbig process” för personalen, både fysiskt och psykiskt. Helst ville personalen att det satsades på en bokbuss.¹⁵⁰

7.2. Västervik och den ideella verksamheten i Loftahammar

Om vi jämför bibliotekstätheten i kommuner runt om i landet står den ideellt drivna och före detta kommunfilialen Loftahammar i Västerviks kommun ut något. Västerviks kommun, som till ytan är ca 1300 hektar (2010), har 21140 invånare inom tätortens gränser (2012), vilket resulterar i ungefär 16 inv./hektar. I kommunen finns fyra kommunala bibliotek, en bokbuss och ett ideellt drivet bibliotek.¹⁵¹ Jämförelsevis har Nyköpings kommun, med ungefär samma areal och fler invånare inom ortens gränser, endast två kommunala bibliotek och en bokbuss.¹⁵²

Det ideella biblioteket drivs på initiativ av föreningen Bibliotekets vänner i Loftahammar. Loftahammar är en semesterort och hade flest utlån per invånare enligt en representant från föreningen. Därför tyckte representanten även att det var en överraskning när filialen ”stängde för gott”.¹⁵³ Bibliotekets vänner i Loftahammar bildades i anslutning till nedläggningen och ville ta över verksamheten.

När politikerna bestämde sig för att lägga ner flera biblioteksfilialer och ersätta dem med bokbuss, vägrade ordsborna i Loftahammar att gå med på en sådan lösning. Starka ideella krafter mobiliserades för att rädda kvar biblioteket. När politikerna stod fast vid sitt beslut om nedläggning, bestämde sig folket för att försöka driva biblioteket vidare på egen hand.¹⁵⁴

Loftahammar tackade nej till en biblioteksbus i området och valde att driva filialen vidare på egen hand, dock med en uppgörelse från Västerviks kommun.¹⁵⁵ I verksamhetsberättelsen för Bibliotekets vänner i Loftahammar framgår att bygdens invånare valde att säga nej till en biblioteksbus på grund av att den då endast skulle komma varannan vecka och blott stanna i en halvtimmes tid och under sommaren skulle den inte komma alls, till nackdel för sommargästerna.

Västerviks kommun beslutade att åta sig kostnaderna för hyra samt el och internetförbindelse efter en uppgörelse med föreningen. Det bestämdes även att kommunen skulle fortsätta att sköta driften av Book-it och ge support till detta

---

¹⁴⁹BiS, (2013), ”Föreningar vill ta över biblioteksdrift”; E-postkontakt med bibliotekssamordnare i Simrishamn. 2013-11-25.

¹⁵⁰E-postkontakt med bibliotekssamordnare i Simrishamn. 2013-11-25.

¹⁵¹<http://www.scb.se/> och <http://www.vastervik.se/Uppleva-och-gora/Bibliotek/Bibliotek-och-filialer1/>.

¹⁵²<http://www.scb.se/> och http://nykoping.se/Kultur--Fritid/Biblioteket/Oppettider_-_kontakt/

¹⁵³E-postkontakt med representant för Bibliotekets vänner i Loftahammar. 2014-02-10.

¹⁵⁴Ingrid Johansson-Hjortvid (2013), Snart öppnar biblioteket igen, *Västervikstidningen*, 2013-03-15.

¹⁵⁵Kommunstyrelsens förvaltning, Samarbetsavtal med föreningen Bibliotekets vänner i Loftahammar, Kommunstyrelsens förvaltning: enheten för kultur och fritid, 2013-03-11.

bibliotekssystem.¹⁵⁶ Kommunen skulle också erbjuda föreningen en kontaktperson från kommunbiblioteket som kontinuerligt skulle samråda och hålla kontakten med föreningen i till exempel Book-it frågor.

I gengäld skulle föreningen ansvara för bland annat biblioteket, medier, gallring, försäkringar, datorer, driftskostnader, inköp och lokal. ”Boken kommer-service” och böcker till äldreboendet skötte dock kommunbiblioteket.¹⁵⁷ Biblioteket skulle också vara öppet minst fyra timmar varje vecka och fungera som en kulturell mötesplats i samhället Loftahammar.¹⁵⁸ I stort sett drivs biblioteket på som vanligt, men utan bibliotekarier och utan möjlighet till fjärrlån.¹⁵⁹ Innan filialen stängdes ned hade den öppet två dagar i veckan under tre timmar.¹⁶⁰

Innan biblioteket lades ned och fick skylten ”Biblioteket är stängt för gott” protesterade samhället Loftahammar.¹⁶¹ I en artikel som publicerats i Västervikstidningen (VT) visade det sig att protestlistan bestod av över 550 namnunderskrifter.¹⁶² Här måste nämnas att Loftahammar enligt valstatistiken för 2014 har 686 invånare.¹⁶³ Som ett svar på protestlistan och det öppna brev som skickades till kommunpolitikerna angående nedläggningen menade kommunpolitikern Rampeltin Molin (M) att protesterna och innehållet i det öppna brevet gjorde det förståeligt till varför Loftahammar sade nej till en bokbuss, eftersom det inte blev samma mötesplats.¹⁶⁴ När det bestämdes att filialen skulle läggas ned fick, enligt den lokala tidningen VT, filialföreståndaren höra saker om kommunledningen, som inte var lämpligt i tryck:

- vad folk tycker om beslutsfattarna är nog inte så lämpligt i tryck. Människorna här begriper inte hur man kan föreslå en nedläggning av en sådan här service.¹⁶⁵

Om insamlingen av ännu fler röster skulle hjälpt biblioteket är dock frågan. Sparkravet för Västerviks kommun var på över 10 miljoner och det beslutades att även Kultur - och fritidsnämnden skulle läggas ned.¹⁶⁶

Protesterna i media var inte enbart riktade mot kommunen utan kritik riktades även mot före detta ordförande för Kulturutskottets, som citerades i inledningen

---

¹⁵⁶Book-it är ett bibliotekssystem som utvecklas av Axiell. Med systemet kan bland annat biblioteket söka efter låntagare, registrera låntagare samt ny media och söka efter katalogposter.

¹⁵⁷E-postkontakt med bibliotekschefen i Västervik, 2014-02-05. Boken kommer är en service för dem som inte kan ta sig till biblioteket. Ofta är det funktionshindrade och äldre personer som det rör sig om.

¹⁵⁸Samarbetsavtal med föreningen Bibliotekets vänner i Loftahammar, 2013-02-27.

¹⁵⁹Samarbetsavtal med föreningen Bibliotekets vänner i Loftahammar, 2013-02-27.

¹⁶⁰Jacobsson, (2012), ”Protestlistor från Loftahammar”, *Västervikstidningen*, 2012-05-24; Landsbygdsutvecklaren 2013-03-13.

¹⁶¹Hanna, Nilsson, (2013), ”De tog över biblioteket när kommunen lade ner”, *Svt*, 2013-04-08; Jacobsson, (2012).

¹⁶²Ingrid Johansson-Hjortvid, (2012), ”550 namn mot nedläggning”, *Västervikstidningen*, 2012-09-06.

¹⁶³Valstatistiken för Loftahammar 2014, Valmyndigheten.

¹⁶⁴Johansson-Hjortvid, 2012-09-06.

¹⁶⁵Anders Jacobsson (2012), ”Protestlistor från Loftahammar”, *Västervikstidningen*, 2012-05-24.

¹⁶⁶Västervikstidningen, (2012), ”Sista mötet med kultur och fritid”, *Vt*, 2012-12-14.

av detta arbete. Upprörda röster riktades mot dennes uttalande, eftersom man uppfattade det som en hyllning till att ideella krafter tar över bibliotek och andra jobb inom kultursektorn. En debattör som kritiserade uttalandet frågade om det verkligen var rätt att en så viktig samhällsfunktion som biblioteket skulle skötas av ideella krafter, bara för att kommunpolitikerna vill spara pengar.¹⁶⁷

Jag vill själv försörja mig inom kultursektorn i framtiden. Därför blir jag väldigt oroad när en moderat politiker i samma inslag står och säger att vi ska hylla konceptet med ideella krafter inom exempelvis bibliotek och kultur.[...] Är det rätt att människor ska arbeta gratis för att samhället ska ha ett väl fungerande biblioteksväsen?¹⁶⁸

Svaret på detta kom några dagar senare: ordförande för kulturutskottet menade då att ideella krafter är ett bra komplement och nämner Loftahammar som ett bra exempel. Densamme tyckte också att frivilligt engagemang inom kultursektorn var välkommet och hävdade samtidigt att alliansen värnar om läsande och bibliotek genom att ”skärpa kraven på kommunerna att tillhandahålla bibliotekstjänster med kostnadsfria boklån till invånarna”.¹⁶⁹ Vederbörande menade också att alliansens ”satsning på den ideella sektorn är ett uttryck för denna idé om allas ansvar och allas möjligheter att bidra i byggandet av världens bästa välfärd.”¹⁷⁰ I bibliotekslagen har det dock sedan den lagfästes stått att utlån på folkbibliotek ska vara gratis.¹⁷¹

Hur ter sig då den ideella biblioteksverksamheten i Loftahammar? Vissa påpekade om det överhuvud taget var rätt att inte bibliotekarier, med rätt utbildning, skulle driva en så viktig samhällsfunktion.¹⁷² Enligt en av initiativtagarna bakom bibliotekets vänner i Loftahammar var det en överraskning att filialen i Loftahammar skulle stänga för gott: ”[...] vi hade flest utlånade böcker per invånare, väldigt hög utlåning på sommaren eftersom Loftahammar är en populär semesterort med många sommarboenden.”¹⁷³

Densamme är tillika pensionerad bibliotekarie, och ansåg att både skolbarn, ortsbefolkningen och sommargäster haft glädje av att i fortsatt utsträckning kunna låna böcker på biblioteket två eftermiddagar i veckan. Men driften är dock beroende av dels medlemmarnas medlemsbidrag, 100 kr/person, sponsring från företag, kommunens bidrag från landsbygdsutvecklingen och stiftelsen för barn och ungdomar i Loftahammars skola.¹⁷⁴

Enligt verksamhetens Facebooksida drivs även programverksamhet med bland annat kulturevenemang och utställningar. Detta gör att den ideella

¹⁶⁷Robin Sörbom, (2013), ”Har inte en kulturarbetare rätt till lön?”, *Smålandsposten*, 2013-04-13.

¹⁶⁸Robin Sörbom, (2013), ”Har inte en kulturarbetare rätt till lön?”, *Smålandsposten*, 2013-04-13.

¹⁶⁹Ordförande för Moderaterna i Kulturutskottet, (2013), ”Kulturarbetare ska tjäna på sitt skapande”.

¹⁷⁰Ordförande för Moderaterna i Kulturutskottet, (2013), ”Ideella krafter kan betyda mycket för biblioteken”.

¹⁷¹Bibliotekslagen, 1996:1596.

¹⁷²Schützer och Mossberg, (2013); Sörbom, (2013).

¹⁷³E-postkontakt med representant för Bibliotekets vänner i Loftahammar. 2014-02-10.

¹⁷⁴Lena Dahlberg, (2013), ”Vårt bibliotek finns kvar - tack vare ideella krafter”; Loftahammars informationssida på webben.

verksamheten i Loftahammar tydligt framstår som mer än en utlåningscentral, eller en bokverksamhet som politikerna i Simrishamn kallade det.

Biblioteket i Loftahammar har nu varit öppet i drygt ett år! Vi köper kontinuerligt in nyutkomna böcker, stöttar skolbiblioteket för att stimulera barnen till läsning. Vår verksamhet innefattar även utställningar och olika kulturevenemang. För att hålla verksamheten igång är vi tacksamma för inbetalda medlemsavgifter.¹⁷⁵

Enligt detta uttalande köper föreningen in ny litteratur kontinuerligt och stöttar skolbiblioteket bland annat genom att stimulera barns läsning. Uttalandet via verksamhetens Facebooksida skulle kunna vara taget från en kommunalt driven biblioteksfilial med undantag från den sista raden om medlemsavgifter.

7.3. Vansbro

I Dalarnas Tidningar (DT) från den 18: november 2009 lydde rubriken ”biblioteken i Nås och Äppelbo stängs vid årsskiftet”. Enligt DT var det en kamp inom kommunledningen innan en kraftig majoritet avgjorde frågan. Kommunen sparade i och med nedläggningen enligt DT in 500 000 kronor. En centerpartist som opponerade sig emot beslutet ville se ett tillägg i förslaget och låta ideella föreningar fortsätta bedriva utlåningsverksamhet.¹⁷⁶ Liksom i Simrishamn kallas inte den ideella biblioteksverksamheten för bibliotek, utan något annat: utlåningsverksamhet. Med sådana uttalanden tycker jag att det tydligt framkommer att kommunpolitiker vill skilja den ideella biblioteksverksamheten mot den kommunala. Huruvida det är en värdering i uttalandet återstår att se. Men man skulle kunna hävda att både Simrishamns och politiker i Vansbro ansåg att de ideella verksamheterna endast skulle bedriva utlåning av böcker. De liknar alltså mer bokdepåer än bibliotek, eftersom bibliotek enligt lagen ska bidra till bland annat kunskapsförmedling och kulturell verksamhet.¹⁷⁷

Några månader innan detta uttalande skrev Dalademokraten om Vansbro kommuns svåra ekonomiska situation. Kulturchefen i Vansbro tyckte inte alls att det kändes bra, men kände sig tvungen att ge förslaget om nedläggning av biblioteken för att spara in pengar till kommunen.¹⁷⁸

Med ett sparkrav på tio procent på biblioteksverksamheten i Vansbro kommun har kulturchefen Ingvar Björk lagt ett förslag om att lägga ned de två biblioteksfilialerna.[...] Han menar att det inte känns bra, men att han samtidigt är medveten om att alla måste dra sitt strå till stacken med tanke på kommunens ekonomiska situation.¹⁷⁹

---

¹⁷⁵Bibliotekets vänner i Loftahammars Facebook-sida, 2014-05-02.

¹⁷⁶Göran Danielsson, (2009), ”biblioteken i Nås och Äppelbo stängs ner vid årsskiftet”, *DT*, 2009-11-18.

¹⁷⁷Bibliotekslagen (2013:801).

¹⁷⁸Leif Olsson, ”Vi är heller inte förskonade i dessa tider”, *DT*, 2009-03-13.

¹⁷⁹Olsson, 2009-03-13. Not. I webbläsaren som jag använde försvann alla å,ä och ö, så jag har skrivit in bokstäverna i texten för att göra den mer läsbar och anser att det också var tänkt så i den ursprungliga.

I Vansbro kommun, där det bor cirka 6900¹⁸⁰ invånare, lades de två minsta filialerna i Äppelbo och Nås ned vid årsskiftet 2009/2010 på grund av ekonomiska faktorer. En bokbuss var inget alternativ då kommunen inte hade råd. Dock var det tal om att ha boken kommer-verksamhet, men det blev det heller inget av enligt min informant som jobbar som bibliotekarie i Vansbro. Hen var också med vid nedläggningen. Som nämnts beslutades att låta intresserade föreningar och organisationer ta över driften. Detta resulterade i att de före detta filialerna blev ideellt drivna utlåningsverksamheter, som en kommunpolitiker kallade det. Innan beslutet om nedläggning togs hade respektive filial öppet två dagar i veckan (10h/vecka).¹⁸¹

Länsbibliotekschefen i Dalarna talade innan nedläggningen av Äppelbo och Nås filialbibliotek om ”filialdöden” som sker runt om i Sverige. Hon menade då att politikerna egentligen inte vill stänga ned bibliotek, men att de ibland blir så illa tvungna på grund av den dåliga ekonomin. Hon kallar kulturen för en lyxvara och förstår samtidigt inte varför det är landets kommuner som ska stå för notan av biblioteksservicen. Hon jämför med högskolebiblioteken som får statliga bidrag och menar på att de har utvecklats mycket. Därav menar hon också att Sverige behöver en nationell biblioteksstrategi, som Norge, Danmark och Finland redan har.¹⁸²

Av de två filialer som lades ned har Äppelbos barnböcker hamnat hos förskolan. Så länge förskolan har öppet går det att låna böcker. Vuxenlitteraturen finns i en föreningsdriven lokal.¹⁸³ Lokalen drivs av Äppelbo Gemenskap och där tillämpas självbetjäning genom anteckning av lån i en speciell pärm.¹⁸⁴ Låntagare kan sedan 2013 beställa till exempel talböcker och filmer till gemenskapens service-ställe från huvudbiblioteket. Transporten sker en gång per vecka och böckerna eller filmerna återlämnas på samma ställe för transport tillbaka.¹⁸⁵ Äppelbo gemenskap är ett kooperativ och driver även postombud och den lokala servicepunkten.¹⁸⁶

I Nås hamnade barnböckerna också hos skola och förskola, men där tog hembygdsföreningen över delar av den lokala samlingen, då den bland annat berörde Selma Lagerlöfs roman Jerusalem som utgår från orten. Detta eftersom kommun-biblioteket ansåg att hembygdsföreningen var mer varaktig.¹⁸⁷

---

¹⁸⁰Www.scb.se.

¹⁸¹E-postkontakt med bibliotekarie på Vansbro kommunbibliotek. 2013-12-12, och sammanträdesprotokoll från kommunfullmäktige i Vansbro kommun 2009-11-16, samt biblioteksplan för 2013-2018 (PDF) <http://www.vansbro.se/invanare/bibliotek-kultur/bibliotek>.

¹⁸²Inger Wallin, (2009), ”När biblioteksdöden kom till Dalarna”, Dt, 2009-11-09. Biblioteksstyrelsen i Danmark har t. ex. formulerat framtida mål för biblioteken i offentliga dokument. Styrelsen är ett organ under kulturdepartementet. Sverige har i skrivande stund fortfarande ingen strategisk plan. Källa: Svensk biblioteks förening (2011b).

¹⁸³E-postkontakt med bibliotekarie på Vansbro kommunbibliotek. 2013-12-12. och Nås webbsida.

¹⁸⁴Äppelbo gemenskaps webbsida>bokutlåning.

¹⁸⁵Äppelbo gemenskaps webbsida> lokal servicepunkt.

¹⁸⁶Äppelbo gemenskaps webbsida.

¹⁸⁷E-postkontakt med bibliotekarie på Vansbro kommunbibliotek. 2013-12-12.

Barnböckerna i Nås går att låna på förskolan alla vardagar mellan klockan 8-16, och på bygdegården finns ett bibliotek som har öppet en dag i veckan. På bygdegården går det inte att beställa böcker.

Den intervjuade bibliotekarien som var med när beslutet om de båda filialbiblioteken verkställdes tyckte inte att möjligheterna att ”bedriva framgångsrik biblioteksverksamhet” var stor i någon av de fortsatta biblioteksverksamheterna. Hon menade vidare att den nästan totala avsaknaden av barn- och ungdomslitteratur gör att dessa bibliotek ”har en bit kvar till att kunna definieras som folkbibliotek”.¹⁸⁸ På plussidan menade bibliotekarien att folk fick närmare till att låna böcker, eftersom närmsta filial låg 15 km bort. Skulle föreningen som drev vidare utlåningen av böcker också ha en fungerande kontakt med kommunbiblioteket skulle det ge bättre service än ingen. Men hon pekade också på att det då blir ett extra steg i ”biblioteks-kedjeservicen” och det menade hon skulle ha negativ inverkan på till exempel referenssamtal.

Tidigare fanns en sådan kontakt med den ideella föreningen i Nås, men personalen som arbetade där höll enligt den intervjuade inte överenskommelsen om att ordna en fungerande transportkedja. Enligt vederbörande resulterade detta ”i merjobb för personalen på förskolan i Nås, dit vi betalar för att få regelbundna transporter.”¹⁸⁹ Bibliotekarien från kommunbiblioteket ansåg vidare att den ideella verksamheten upplevdes som en opraktisk omväg, då det fanns möjlighet för allmänheten att hämta böcker de lånat från kommunbiblioteket på förskolan (detta bestämdes redan vid nedläggningen av filialen).¹⁹⁰ Enligt BiS undersökning var det vanligt att postombud, affärer och diverse serviceställen ofta användes som utlåningsställen.¹⁹¹

På minussidan nämndes bland annat bristande kompetens hos personalen och det faktum att det inte fanns medel till ny litteratur, förutom den som skänks. Det blev också kortare lånetid för de som bodde i ytterområdena och bibliotekarien menade att ”detta märks särskilt på fjärrlånen, som kommunbiblioteket förmedlar”.¹⁹²

7.4. Sammanfattning och analys

Det var enligt materialet tydligt att nedläggningar inleddes med en reduktion av öppettider, vilket resulterade i mindre utlån. Detta gav i sin tur sämre siffror i utlåningsstatistiken, som i sin tur styrde filialernas öppethållande.¹⁹³ Enligt tidigare

---

¹⁸⁸E-postkontakt med bibliotekarie på Vansbro kommunbibliotek. 2013-12-12.

¹⁸⁹E-postkontakt med bibliotekarie på Vansbro kommunbibliotek. 2013-12-12.

¹⁹⁰E-postkontakt med bibliotekarie på Vansbro kommunbibliotek, 2013-12-12.

¹⁹¹Bis, (2007).

¹⁹²E-postkontakt med bibliotekarie på Vansbro kommunbibliotek. 2013-12-12.

forskning inom området är detta ett vanligt händelseförlopp.¹⁹⁴ Proctor och Simmons menar att det är öppettiderna som reglerar statistiken, vilket gör att siffrorna för utlån blir lägre ju färre timmar ett bibliotek har öppet. Detta medför i sin tur att biblioteket, i och med en fallande utlåning av böcker, också riskerar en nedläggning.

Ekonomi var en tydlig katalysator till själva debatten om nedläggningar och i stor mån även en faktor till de ideella föreningarnas tillkomst. I Vansbro och Simrishamn var det kommunens politiker som uppmanade frivilliga att ta vid och driva bokverksamheter, vilket inte var fallet i Loftahammar där en grupp entusiaster istället bildade en intresseförening enkom för att driva ideell biblioteksverksamhet, eftersom en bokbuss skulle komma sällan och endast stanna en halvtimme.

I mediamaterialet framkom att politiker i både Simrishamn och Dalarna hade känt sig tvungna att lägga ned biblioteken, på grund av de ekonomiska svårigheterna i respektive kommun. Det framkom också att de ansåg att biblioteken hade ett värde för integration och att det var en viktig mötesplats i samhället, men att ekonomi kom emellan. Ingen av kommunerna har, i de utsagor som studerats, hävdats att de ideella biblioteken är något annat än bokverksamheter eller utlånings-centraler, vilket kan tyda på att de anser att biblioteket symboliserar något annat än en lokal med böcker. Det kan också tyda på att biblioteken anses ha ett annat värde eller en annan funktion i samhället.

Samhällen som hade ekonomiska svårigheter kände enligt Söderbergs studie ett slags utanförskap när kommuner centraliserade serviceställen för att spara in pengar.¹⁹⁵ Enligt Söderberg kunde protesterna mot en nedläggning vara ett uttryck för den känslan. Det var också biblioteket som ett socialt rum och kompetensen hos bibliotekarien som var viktig för samhällets invånare. I Söderbergs studie framkom även farhågor om att det skulle bli dyrt att resa till det närmsta biblioteket. I Vansbro kommun var det 15 km till närmsta bibliotek och i en kommun som tydligt har problem med ekonomi kanske det inte finns ett bra utbud av kommunala färdtjänster. Enligt en utsaga menade en invånare att den nedläggningen av alla filialer i Simrishamn skulle drabba barnen och de äldre på grund av den långa sträckan till det centrala kommunbiblioteket.

I de utsagor som berört de samhällen detta arbete har gjort nedslag i fanns en antydning till att biblioteket var ett viktigt socialt rum där kompetent service också fanns. I Simrishamn påpekades att allmänheten liksom i Söderbergs studie kände sig åsidosatt. I Loftahammar begrep samhällets invånare inte varför en så viktig samhällsfunktion som biblioteket skulle läggas ned, eftersom filialen i fråga hade bäst statistik i hela kommunen, och därför bildades också Bibliotekets vänner i

---

¹⁹³E-postkontakt med berörda bibliotekarier och Simrishamns kommuns KFN:s dåvarande vice ordförandes debattinlägg: "En bokbuss ökar servicen", *Ystads allehanda*, 2008-11-13.

¹⁹⁴Proctor och Simmons, (2000).

¹⁹⁵Söderberg, (2011), s. 44f. och 61.

Loftahammar. Vid en nedläggning ansåg många utsagor att servicen som biblioteket gav därmed gick om intet.

Lokalen och det sociala rummet var uttalat viktig i både Simrishamn och i Loftahammar. Gunnel Ottersten i Simrishamn ansåg att biblioteket var ett band mellan de olika sociala grupperna som fanns i samhället och tryckte även på bibliotekets betydelse för läslusten. I Vansbro fanns dock ingen antydning till detta i materialet.

Inwånare i de samhällen som undersökts beklagade sig även över och nedläggningens påverkan för samhällets integration och utbildningsmöjligheter. Biblioteket som mötesplats var därför viktig för samhället. Även vikten av att få hjälp att hitta rätt material av en utbildad bibliotekarie var enligt en utsaga från Simrishamn betydelsefullt.¹⁹⁶

I media skildrades ofta samhällets protester mot en nedläggning. Då jag använde sökordet ”protest”, eftersom det gav mest träffar på ideell verksamhet, har detta säkerligen bidragit till det återkommande användandet av ordet. Dock anser till exempel både Söderberg och Proctor och Simmons att protester är vanligt vid nedläggningar, vilket gör att sökordet var befogat. Därför drar jag slutsatsen att medias skildring av protester är en skildring av verkligheten och ingen vinkling, eftersom tidigare forskning visar att människor känner sig maktlösa och åsidosatta när serviceställen läggs ner.¹⁹⁷

I de båda kommunerna där den ideella verksamheten inte betalades av kommunen fanns enligt de intervjuade bibliotekarierna i respektive kommun ingen möjlighet till en framgångsrik biblioteksverksamhet. Det var inget bibliotek utan kompetent personal, menade en informant och tillika bibliotekarie från Simrishamn. Något som var påfallande tydligt i mediematerialet var frånvaron av bibliotekariernas åsikter. Det kan bero på sökorden som användes, men detta bekräftar i viss mån Hedemarks analys av debatten som hon kallade debatten om bibliotekarier, där bibliotekarien var passiv.¹⁹⁸

Tidigare forskning har bland annat pekat på att en inledande diskussion med allmänheten, om en eventuell nedläggning, kan bli en utdragen process.¹⁹⁹ Detta visar även resultaten av Söderbergs undersökning och min egen. I Söderbergs undersökning fick befolkningen i orten Norrsundet ha kvar en utbildad bibliotekarie på det nya servicestället i Fyren. Hade de inte protesterat och krävt detta skulle de sannolikt vara utan denna service.²⁰⁰ I min studie ville Simrishamns kommun redan år 2009 lägga ner ett antal filialer. Men protester gjorde att öppettiderna istället reducerades. Detta är som nämnts en del i varför biblioteken blir utsatta för en nedläggning längre fram, eftersom utlåningsstatistiken minskar. Vid årsskiftet 2013/2014 lades alla filialbibliotek ner i Simrishamn och följden

¹⁹⁶Barkefors, Christiansen, 2013-11-09.

¹⁹⁷Söderberg, (2011), 44f. 61.

¹⁹⁸Hedemark, (2009), kap. 6.

¹⁹⁹Proctor & Simmon, (2000).

²⁰⁰Söderberg, (2011).

blev att allmänheten protesterade ännu en gång. Enligt utsagor tycks politikerna denna gång inte ha diskuterat detta med allmänheten. De kände sig tvungna att ta beslutet om en nedläggning eftersom ekonomin inte tillät att ha alla filialer öppna.

I de intervjuer som gjorts med politiker, bibliotekarier och ideellt verksamma har frågor kring respektive persons område gjorts. Det visade sig att båda politikerna som var emot nedläggningen av alla filialer i Simrishamn var positivt inställda till biblioteket och insåg dess värde i samhället för integration, utbildning och kompetent service. En av dem tyckte även att ett bibliotek krävde bibliotekarier när frågan om ideell verksamhet ställdes. Bibliotekarierna som intervjuades ansåg båda att den ideella verksamheten inte kunde ge kompetent service. Servicen är även i utsagorna något som påpekas gå förlorat. Bibliotekarien från Vansbro tyckte som tidigare nämnts även att de ideella verksamheterna var en ”opraktisk omväg” då ett serviceställe redan fanns.

Representanten för den ideella vänföreningen i Loftahammar gav genom den bifogade verksamhetsberättelsen en insyn och ett perspektiv på de ideella föreningarnas uppkomst och arbetsätt. Detta perspektiv ska som nämnts i metoden representera en del i fenomenet nedläggning av bibliotek och ideell verksamhet som följd. Loftahammar verkar inte vara en bokdepå med rum för enbart möten och utlåning. Enligt dem själva köper de in nya medier och har kulturevent bland annat. Kommunen i Västervik betalar hyra, el och internet till föreningen, samt hjälper dem i administrativa frågor. En jämförelse mellan hur det gamla och det nya bibliotekets verksamheter skiljer sig skulle därför vara intressant för fortsatta studier. Men även om föreningen får hjälp med betalning av lokal etc. av kommunen är de enligt lag inte tvungna att följa bibliotekslagen. Detta gör att de inte är ett riktigt bibliotek per se. Det finns ingen möjlighet till till exempel referenssamtal eller annan kompetent service, vilket gör att Loftahammars ideellt drivna bibliotek endast är en skugga av vad ett kommunalt drivet bibliotek är. Dock skulle som sagt en jämförande studie kring verksamheten i Loftahammar och annan kommunalt driven verksamhet vara intressant att göra, eftersom verksamheten i Loftahammar enligt mig är tämligen unik.

Helhetsintrycket av empirin gav en bild av att den ekonomiska situationen var en stor faktor till varför en nedläggning gjordes. Politiker hade dock enligt utsagor till en början valt att reducera öppettiderna. Detta ledde som nämnts till färre besök, vilket i sin tur ledde till en diskussion om nedläggning. I slutändan var politikerna därför tvungna att lägga ner filialen, även om politiker enligt utsagor tyckte att biblioteken var viktiga och hade ett värde i samhället.

När nedläggningen av biblioteksfilialer rapporterades i lokaltidningar protesterade samhällets invånare. Politiker uppmanade då ofta till att en fortsatt ideell verksamhet skulle ta över bokbeståndet och kallade dessa verksamheter för bokverksamheter eller utlåningscentraler.²⁰¹

---

²⁰¹Se exempel från Simrishamn och Vansbro.

De mest frekventa begrepp som diskuterats i de utsagor som undersökts är mötesplatsen, servicen (kompetent personal), ekonomin och bokbeståndet. Det finns även en känsla av uppgivenhet i materialet, från det berörda samhället. Bibliotekets roll i samhället som bärare och symbol för dessa värden tycks vara av vikt i diskussionen. Men även den ekonomiska diskussionen fungerade som en nedläggningskatalysator. När samhällets plats för utbildning och sociala möten var på väg att försvinna protesterade därför människor, då de inte förstod varför politikerna valde att lägga ned en så viktig service.

I en nationell debatt berördes även den ideella verksamheten i Loftahammar där en nationell politiker ansåg att ideellt engagemang var viktigt inom kultursektorn. Svaret på detta uttalande ifrågasatte om inte kulturarbetares vikt genom sådana uttalanden urholkades.

Själva definitionen av biblioteket utgjorde i Hedemarks studie rollerna och positionerna. Liksom hennes studie representerar biblioteket i detta arbete objektet, det som omtalas. Det finns dock en viss skillnad. Eftersom det är ett fenomen som studeras har objektet i detta arbete även ett tillhörande underobjekt i form av nedläggningen av objektet, och involveringen av den ideella verksamheten som följd.

Positionerna är i arbetet de styrande och de påverkade: politikerna respektive samhällets invånare och bibliotekarierna. Politikerna är de som bestämmer huruvida ett bibliotek ska läggas ned eller inte. Invånare och bibliotekarier råder inte över situationen på samma sätt. De kan protestera, men är när allt kommer omkring inte de som har den slutgiltiga rösten. De föreställningar som de olika rollerna hade var skilda, även om det fanns en tendens till att den bokliga diskursen hade företrädare hos båda grupperna. Politiker uppmanade till exempel ofta ideella föreningar att ta över bokbeståndet, som till exempel i Vansbro och Simrishamn.

Vid en nedläggning är det böckerna som blir kvar, och den ideella verksamhetens övertagande av dessa kan vara ett uttryck för dess vikt rörande till exempel läslust. Ohlsson hävdade att böckerna och lokalen var viktig i synen på bland annat yrket och biblioteket.²⁰² Initiativet till att låta föreningar ta över böckerna och bedriva utlåningsverksamhet kan ha att göra med att själva böckerna anses representera yrket och biblioteket. Genom att omhänderta böckerna kanske man anser att man även värnar om själva biblioteksverksamheten? Uppmaningen kan också vara ett uttryck för att visa invånarna, i det samhälle där bibliotek läggs ner, att någon bryr sig om att de ska ha kvar något från biblioteket. I Lindhagens studie ansåg de ideella biblioteksverksamheterna att de spred god litteratur, men samtidigt var det inte böckerna som var viktigast utan mötesplatsen.²⁰³

Föreningen i Loftahammar valde själv att bedriva en ideell biblioteksverksamhet, istället för att få tillgång till en bokbuss. Enligt föreningen stimulerar

---

²⁰²Ohlsson, (2013), s. 30f.

²⁰³Lindhagen, (2012).

de barns läsning och har även olika kulturevent. Den bokliga diskursen har även enligt Hedemark instrumentella drag som till exempel att biblioteket, som organisation, bidrar till samhällsutvecklingen.²⁰⁴ Till synes är det detta som bibliotekets vänner i Loftahammar vill och arbetar med.

Debatten om ideella föreningar var i undersökta utsagor viktiga även inom kultursektorn, eftersom en debatt rörande just verksamheten i Loftahammar skapade oro bland kulturarbetare. Loftahammars verksamhet kan då ses som ett exempel där bibliotekarien och tillika servicen anses överflödig.

Bibliotekarien representerades inte i de utsagor som undersökts och är alltså fortfarande, liksom Hedemark menade, passiv.

Det påverkade samhällets invånare i Simrishamns kommun tyckte att politikerna sände en ”kraftfull” signal om att biblioteken inte var betydande när de föreslog nedläggning. En invånare frågade hur ”man” egentligen skulle lösa frågan om nedläggning, och en annan ville att de drabbade skulle ha bättre insyn i ”motiven till varför övriga alternativ har förkastats.”²⁰⁵ Politikerna i Simrishamn och tillika Vansbro tycks dock ha varit tvungna till att lägga ned biblioteken och ingen av dem verkade tycka att en nedläggning var bra. Ordförande för KFN (ÖP) i Simrishamn menade att det var ”en åtgärd som alla tycker är förfärlig att behöva göra. Det är att välja mellan pest eller kolera[...].”²⁰⁶ Densamme påpekade även att det skulle bli sämre för äldre och barn.²⁰⁷ Servicen skulle alltså bli lidande i och med avståndet till närmsta bibliotek och bibliotekarie.

Enligt en kommunpolitiker i Vansbro var biblioteken en hjärtefråga men denne kände att ekonomin gjorde att frågan måste läggas åt sidan. Samme politiker (C) ville gärna att det skulle ges möjlighet för ideella föreningar att ta över. Vansbro hade som nämnts inte råd att ha en bokbuss.

Hon ville dock se ett tillägg i kommunstyrelsens förslag om möjligheten för lokala föreningar att överta filialernas vuxenböcker för att bedriva utlåningsverksamhet[sic] i egen regi. Tillägget hade lydelsen att föreningarna då även skulle ges tillgång till kommunbibliotekens nyinköp, något som ingen motsatte sig.²⁰⁸

Det framgår i de utsagor som undersökts att politikerna gärna ser att ideella verksamheter tar över bokbestånd och dylikt. I Hedemarks undersökning från 2009 ansågs det i vissa utsagor att även om personalen byttes ut mot föreningsfolk så var det ju ”samma bibliotek och samma böcker”²⁰⁹. Det fanns alltså en föreställning om att vem som helst kunde arbeta på ett bibliotek, bara de var intresserad av böcker. I citatet ovan står boken ännu en gång i centrum och mina tankar förs till den bokliga diskursen. Hedemark menade att:

---

²⁰⁴Hedemark, (2009), s. 150.

²⁰⁵Hansson, (2013).

²⁰⁶Börtz, 2013-09-15.

²⁰⁷Börtz, 2013-09-15.

²⁰⁸Göran Danielsson, (2009), ”Biblioteken i Näs och Äppelbo stängs ner vid årsskiftet”, *DT*, 2009-11-18.

²⁰⁹Hedemark, (2009), s. 123f.

Eftersom begreppet verksamhet inom denna argumentering likställs med att förmedla böcker och folkbildning påverkar det också synen på bibliotekariers kompetens och användare i så hög grad att jag valt att beteckna diskursen i sin helhet utifrån denna medieform.²¹⁰

Själva begreppet verksamhet, som enligt Hedemark förknippas med förmedling av böcker, påverkar enligt henne alltså synen på yrket. Å andra sidan tyckte många i de utsagor och intervjuer som jag har studerat, att vikten av den service som kompetent personal kan ge var betydande. Det fanns en föreställning om att servicen skulle bli lidande vid ett ideellt övertagande. Enligt en representant i KFN i Simrishamn var en nedläggning med fortsatt ideell verksamhet ”djupt problematiskt, eftersom det inte är själva böckerna och lokalen som är ett bibliotek, utan själva verksamheten som kräver utbildade bibliotekarier”.²¹¹ I jämförelse med den studie som Hedemark har gjort verkar det finnas tendenser som tyder på att politiker nu faktiskt bryr sig om själva kompetensen.

Enligt en utsaga från Simrishamn påpekade Gunnel Ottersten att biblioteket dels var en plats för möten mellan olika sociala grupper och dels ett ställe för läslust. Tidigare forskning har visat att biblioteket är ett rum där alla sociala grupper kan träffas under samma premisser.²¹² Det finns även i mitt material en föreställning om att biblioteket är bra för integration. Enligt Ottersten skapade biblioteket ett ”band mellan djupt rotade bönder, inflyttade och nyanlända flyktingar”²¹³. I Hedemarks studie från 2009 saknades dock enligt henne vissa aspekter kring detta:

I de undersökta debatterna från media kan konstateras att det finns aspekter av biblioteket som inte alls, eller i mycket begränsad omfattning, nämns. Exempel på sådana är bibliotekets roll som mötesplats, bibliotekets betydelse för integration samt biblioteket som en plats för upplevelser.²¹⁴

Vilka föreställningar kan man slutligen urskilja i de utsagor som undersökts? Det framgår att boken vid en nedläggning står i centrum, eftersom många kommuner vill att föreningar tar över bokbeståndet. Därför finns liksom när det gäller Hedemarks utsagor en form av boklig diskurs. Från den påverkade allmänheten finns en föreställning om att biblioteket är en bra mötesplats. Enligt Hedemark saknades det i hennes studie en diskurs om bibliotekets roll som mötesplats. Men det tycks som om det nu finns ett mer tydligt fokus på detta. Detta kan bero på att denna undersökning inriktar sig på nedläggningar. En konsekvens av nedläggning blir ju att rummet och den sociala platsen försvinner, vilket kan påverka detta fokus.

Samhället förlorar enligt flera utsagor kompetent service vid en nedläggning, följaktligen finns alltså en föreställning om att den utbildade bibliotekarien är

²¹⁰Hedemark, (2009), s. 50.

²¹¹E-postkontakt med dåvarande F! representant i Kultur- och fritidsnämnden i Simrishamns, 2013-12-05.

²¹²Bibliotekstjänst, (2000), s. 91 f.; Jochumsen & Rasmussen, (2000), s. 140-147.

²¹³SR P4 Kristianstad, 2013-10-11.

²¹⁴Hedemark, (2009), s. 160.

viktig för servicen. Utsagorna exemplifierar också uttryck för bibliotekets vikt rörande bland annat integration och kompetent service. I de samhällen som undersökts tycks det vara en symbol för de föreställningar som finns om organisationen: att den göder barns läslust, är ett band mellan olika samhällsklasser, en mötesplats och ett serviceställe för utbildning.

9. Slutdiskussion

Studien *Barn berättar* klargjorde att biblioteken var ovärderliga jämte skolans läsundervisning. I och med att Sverige har haft dåliga resultat i både PISA- och PIRLS undersökningar bör biblioteken vara ett viktigt komplement för skolans läsundervisning.²¹⁵

Biblioteken var även ett ställe där, enligt Bibliotekstjänst antologi, information som egentligen inte var det som eftersöktes (serendipity) kunde upptäckas. I samma antologi som begreppet serendipity diskuterades, redovisades även den nyliberala synen inom biblioteksorganisationen: utlåningsstatistik. Motpolen till denna var det så kallade tant brun-idealet. Även vikten av fri och ändlös information i ett demokratiskt samhälle skildrades.²¹⁶ Tidigare forskning visade därför att biblioteket är betydande för samhällets demokratiska aspekter, som tillgång till ett fritt rum och fri information/utbildning. En nedläggning borde därför påverka processen negativt.²¹⁷

Nedläggningen av biblioteken som sker i dag reflekteras i den centraliseringsanda som enligt Söderbergs undersökning verkar sprida sig från kommun till kommun, till små orters förtret. I Simrishamn är centraliseringen tydlig. Alla filialer utom huvudbiblioteket stängdes ned. Enligt nuvarande bibliotekslag finns inga direktiv om att varje kommun ska ha mer än ett bibliotek. Det står endast att ”Varje kommun ska ha folkbibliotek. Folkbiblioteken ska vara tillgängliga för alla och anpassade till användarnas behov.”²¹⁸

Användare blir dock påverkade av att biblioteken försvinner och att tillgängligheten försvåras. Dessa är enligt bland annat en utsaga och en informant från Simrishamn ofta äldre människor och barn.²¹⁹ De äldre har kanske inte råd att åka kommunalt varje dag för att läsa dagstidningen, eller så kanske de helt enkelt inte orkar att resa en längre bit hemifrån. Vissa mindre kommuner, som oftast är de som utsätts för nedläggningar av filialbibliotek, kanske inte ens har bussförbindelser som är adekvata. Även barnen får längre att åka, och servicen som en bibliotekarie kan ge försvinner om inte den lokala skolan har ett

---

²¹⁵Svensk biblioteks förening, (2011c), *Barn berättar – en studie om 10-åringars syn på läsning och bibliotek*, Svensk Biblioteks förenings rapport 2011:1, förordet; Pressmeddelande 2012-12-11, <http://www.skolverket.se>; Pressmeddelande 2014-04-01, <http://www.skolverket.se>.

²¹⁶Bibliotekstjänst, (2000).

²¹⁷Svensk biblioteks förening, (2008); Audunson, (2005).

²¹⁸Bibliotekslagen (2013:801).

²¹⁹Börtz, 2013-09-15.

väl fungerande skolbibliotek med en utbildad bibliotekarie. Biblioteken fyllde som sagt enligt studien *Barn berättar* en viktig funktion i barns läsning genom att de kan ”fylla en lucka som svenskämnet inte sällan lämnar.”²²⁰

I tidigare forskning, då främst Söderberg, framgår det att politiker ofta väljer att satsa på en centralisering, vilket också var fallet i Simrishamn. I hennes studie gällde detta även vanliga serviceställen som mataffärer och apotek. Ibland var därför biblioteket det sista servicestället som stängdes ned.²²¹ I analyskapitlet ställde jag frågan om biblioteket var en symbol för något annat än lokalen och böckerna. Hedemark ansåg att biblioteket var en symbol för de värden organisationen representerar. Kan det vara så att dessa värden, enligt invånare och politiker, bevaras i den ideella biblioteksverksamheten och därmed också i samhället man bor i?

Något som inte bevaras är servicen och kompetensen som en bibliotekarie kan ge, och ett större utbud av kvalitativa medier. Under arbetets gång har frånvaron av bibliotekarien i media uppmärksammats. Liksom Hedemark kom fram till, i hennes studie, verkar bibliotekarien passiv i debatten om fenomenet, även om det är bibliotekariens profession som utsätts för påtryckningar och enligt utsagor ”urholkas”. Det är endast i de intervjuer som jag har gjort som bibliotekarien kommer till tals. Enligt Halpin et. al. var det viktigaste i debatten om värdet på biblioteken att allas röster blev hörda.²²² Så tycks verkligheten dock inte vara. Värdet av biblioteken kan inte specificeras utifrån alla aspekter, eftersom endast ett fåtal röster hörs i debatten.

Den intervjuade bibliotekarien i Vansbro tyckte att verksamheterna i Nås och Äppelbo var onödiga, eftersom förskolan samarbetade med biblioteket i Vansbro.²²³ En gemensam diskussion mellan beslutsfattare och påverkade arbetare borde egentligen ge en mer nyanserad bild än en protestlista från berörda invånare.

Mycket tyder dock på att den ideella biblioteksverksamheten vill bevara något annat. Jag tycker att materialet för denna studie antyder att det finns en tanke om att biblioteket och dess symboliska värde på något sätt överförs till den nya lokalen när ideella verksamheter tar vid. Den ideella verksamhetens involvering visar således att ett bibliotek i samhället är betydelsefullt, men också att bibliotekariens yrke kan verka överflödigt.

Enligt Lindhagens studie tyckte många av de ideellt arbetande människorna att det var rummet och mötesplatsen som var väsentligt, vilket också detta arbete ger intryck av.²²⁴ Även om det inte via media framgår att de ideella föreningarnas initiativ föranleds av en boklig diskurs framkommer det ändå i politikernas uttalanden, när de vill att föreningar tar över bokbeståndet, och även i uttalanden

²²⁰Svensk biblioteks förening, (2011c).

²²¹Se Söderberg (2011).

²²²Halpin et. al. (2013), s . 2-10.

²²³E-postkontakt med bibliotekarie på Vansbro kommunbibliotek. 2013-12-12 – 2013-12-17.

²²⁴Lindhagen, (2012).

från föreningen i Loftahammar. Det framgår inte lika tydligt i min empiri som i Lindhagens att spridningen av litteratur är viktigt. Det har dock varit svårt att höra röster från allmänheten som inte rubriceras som endast protester i media. Men det är något som invånarna inte vill förlora, och det verkar dels vara det som förknippas med mötesplatsen, och dels det som förknippas med det som ett bibliotek symboliserar (fritt, demokratiskt rum, integration etc.). Dock tror jag inte att ideellt verksamma i Nås eller Äppelbos anser att deras bibliotek är ett fungerande folkbibliotek, som min informant i Vansbro betonade att det inte var. Jag tror att invånarna i båda samhällena ville ha en symbol för vad ett bibliotek är.

I tidigare forskning, som Söderberg och Proctor och Simmons, diskuterades invånarnas uttryck för vad ett bibliotek representerade. I undersökningarna framkom att invånare kände sig åsidosatta när en nedläggning diskuterades, eftersom det enligt Söderberg ibland var det sista servicestället. Söderberg menade därför att protesterna helt enkelt kunde vara ett uttryck för att ortsbefolkningen kände sig bortglömd. Jag tolkar detta som att biblioteket symboliserar något mer än böcker i en lokal. Det kanske symboliserar samhället och dess värde. De ideella verksamheter och organisationer som tar över intresserar sig således kanske omedvetet för samhällets kapitalform.²²⁵ De verkar vilja ha en bibliotekssymbol kvar i samhället, som de tycker representerar samhället på ett positivt sätt. Bibliotekets kapital tycks förknippas med samhällets. Även den sociala mötesplatsen ansågs vara viktig. De ideella föreningarnas initiativ till en biblioteksverksamhet förefaller vara ett uttryck för att försöka bevara det kapital som ett bibliotek symboliserar samtidigt som det bevarar den sociala mötesplatsen.

Det som försvinner i en ideell verksamhet är kvalitén i medieutbudet och servicen som kan garanteras på ett bibliotek drivet av kommunen. Därför utmärker sig som sagt organisationen Bibliotekets vänner i Loftahammar, då denna får hjälp av kommunen att betala lokaler, el och internetförbindelse bland annat.

I Vansbro kommun där filialerna i Nås och Äppelbo lades ned finns ett serviceställe via förskolan och där kan byborna beställa böcker från kommunbiblioteket. I dessa orter är, enligt den intervjuade bibliotekarien i Vansbro, den ideella verksamheten överflödigt. Att folk protesterade kan som sagt bero på att de ville ha biblioteket kvar för dess funktion i orten. Folk tycks anse att ett samhälle med ett bibliotek är värdefullt, då tidigare undersökningar visat att de som protesterar många gånger är fler än antalet registrerade låntagare. Biblioteket gör även att invånarna känner sig värdefulla, enligt Proctor och Simmons studie. Biblioteket kan därför, liksom Jochumsen och Rasmussen menade, vara en

---

²²⁵Se bland annat Bourdieu, Pierre, (1989), "Social Space and Symbolic Power", *Sociological Theory*, Vol. 7:1;(1991), *Kultur och kritik: anföranden* / av Pierre Bourdieu; (1996), *The rules of art: genesis and structure of the literary field*; (1997), *Men hvem skapte skaberne?- Interviews og forelæsninger*, översättning: Henrik Hovmark, Akademisk forlag.

nationell symbol. I små samhällen kan det som sagt även symbolisera allt det som biblioteket står för, demokrati, integrering och utbildning. Troligtvis är det detta som invånare och ideella biblioteksverksamheter vill ha kvar i sitt samhälle.

Enligt Proctor och Simmons undersökning kunde ett bibliotek med 1500 registrerade låntagare ha 5000 underskrifter emot en nedläggning. Invånare som protesterade kände sig enligt undersökningen mindre värdefulla utan ett bibliotek, eftersom biblioteket skapade en gemenskap och en identitet i samhället.²²⁶ I materialet till detta arbete sade en invånare i Simrishamn att denne inte vill bo i en kommun utan ett bibliotek. Människor som inte är registrerade låntagare protesterar emot nedläggningar av bibliotek och andra vill inte bo i ett samhälle utan ett bibliotek. Vad beror detta på?

I Loftahammar i Västerviks kommun drivs det gamla biblioteket vidare, dock utan bibliotekarier. Samhället valde, som tidigare nämnts, att tacka nej till en biblioteksbus på grund av att den inte skulle stanna länge. På bokbussen skulle det heller inte vara möjligt att stanna och samtala med varandra. Istället har Loftahammar kvar sitt gamla bibliotek nästan helt intakt med nästintill all den service som fanns tidigare. De har det sociala rummet, det kulturella och till viss del det tekniska i och med att kommunen betalar för internetförbindelse och erbjuder kompetens i Book-it frågor. När Bibliotekets vänner i Loftahammar får hjälp av en bibliotekarie från kommunen i Book-it frågor tycker jag det sänder signaler om att det inte behövs mer än ett ”riktigt” bibliotek, i kommuner som har det svårt ekonomiskt, i och med att de ideella verksamheterna kan få hjälp av en bibliotekarie från det lokala folkbiblioteket.

Den ideella biblioteksverksamheten har däremot inte den ekonomiska möjligheten att köpa in en större variation av medier. Där förlorar verksamheten den omväxling i hyllorna som behövs för att till exempel kunna uppnå serendipity*²²⁷, vilket ett större kvalitativt medieutbud bidrar till. När en utbildad bibliotekarie inte är närvarande går verksamheten även miste om kompetent service. Även om den ideella verksamheten omtalas positivt från nationellt operativa politiker, som kulturutskottets ordförande, problematiserar detta bibliotekarieryrkets värde och bibliotekets drift. Detta visar att den ideella verksamheten kan vara ett yttryck för bibliotekets betydelse i samhället, även om det kanske är gamla böcker och utbildat folk som driver biblioteksverksamheten framåt, så kanske symbolen är densamma för samhället. Enligt intervjuerna var båda bibliotekarierna emot ideella biblioteksverksamheterna, en ansåg att de var direkt opraktiska. Bibliotekarierna kanske inte ser de ideella verksamheterna som någon symbol alls, utan kanske snarare som ett rum med böcker där utbildad personal arbetar gratis.

---

²²⁶Proctor & Simmons, (2000).

²²⁷The faculty of making happy and unexpected discoveries by accident. Also, the fact or an instance of such a discovery.

När initiativtagare bildar ideella bibliotek kan det vara ett uttryck för att bevara den gemenskap och identitet som är viktig i samhället. Genom att biblioteket bland annat är en symbol för den demokratiska och sociala mötesplatsen i samhället kan bildandet av ideella biblioteksverksamheter vara ett steg i att försöka bevara detta.

En av de intervjuade politikerna i Simrishamn ansåg att meröppet skulle vara ett bra alternativ till nedläggningen, vilket jag håller med om. Om lokalen är dyr så kan man, liksom i Söderbergs studie om Norrsundet, byta till en mindre och ha en bibliotekarie några timmar i veckan, eftersom befolkningen i Simrishamn ansåg att en bibliotekarie var viktig. Då finns både en mötesplats och kompetent service kvar.

Det skulle i framtida studier därför vara intressant att se hur befolkningen, låntagare bland annat, i ett större antal orter uppfattar yrket. I mediamaterialet som jag har använt mig av belystes endast protesterna i samhället, inte de bakomliggande orsakerna eller nyanserna i de protesterades åsikter. I media porträtteras även ofta motståndet från allmänheten och invånarnas känsla av maktlöshet. Skribenter för lokaltidningar intervjuar personer som motsätter sig förslaget. Det finns dock få, eller inga, uttalanden i media från biblioteksområdet eller från dem som varit med och röstat för en nedläggning.

Antologin *Barnet, platsen, tiden* visar att dålig ekonomi i kommuner gör att skolbibliotek ofta integreras med folkbibliotek. Detta gör att bibliotekariernas roll reduceras till att tillhandahålla det som lärare beställer. Det indikeras också att följderna blir att skolbibliotekarien följer skolans mål, inte bibliotekets.²²⁸

Om bibliotekarien inte kan definiera sin egen roll och har tydliga mål, så kan det hända att följderna blir just vad ovanstående studie indikerar, särskilt då kommuner väljer att integrera folkbibliotek med skolbibliotek. Eftersom bibliotekarier på folkbibliotek arbetar under kommunen bör det vara viktigt att veta sin roll och sin uppgift för att kunna påverka verksamheten. För att skydda och definiera bibliotekariens roll behöver det stå i klartext i bibliotekslagen vem som utför dessa kvalitativa tjänster. Folk i mindre orter vars bibliotek försvinner vill enligt media ha kvar deras bibliotek, och enligt Söderbergs undersökning rörande Norrsundet också den tillhörande bibliotekarien, eftersom invånarna menar att de betalar skatt som alla andra och vill ha god service. Men ofta läggs bibliotek ned utan att bibliotekarien kan fortsätta, på grund av dålig ekonomi, som i Simrishamn, Vansbro och Loftahammar.

Något som också glöms bort i debatten är huruvida ett bibliotek måste vara lönsamt eller inte. Jag anser att ett bibliotek inte nödvändigt måste drivas med statistik och siffror. Men med det menar jag heller inte att det ska drivas utan kompetent personal eller gratis. Den ekonomiska faktorn är klart den mest grundläggande orsaken till varför politiker känner sig tvingade att lägga ned

---

²²⁸Kerstin Rydsjö et. al., (2010), *Barnet, platsen, tiden – teorier och forskning i barnbibliotekets omvärld*, Regionalbibliotek Stockholm, s. 34.

filialer. När kommuner måste spara in pengar ses nog en filial med reducerade öppettider, och därför färre utlån, som ett bättre alternativ än kanske skolan.

I lagen står att biblioteken ska vara tillgänglig för alla. Självklart kan det inte finnas bibliotek överallt. Om det bara är fem låntagare varje månad borde verksamheten ses över och kommunen borde satsa på en bokbuss eller meröppet istället. Att däremot satsa på en centralisering, när det är små orter som utsätts för nedläggningar och har långt till huvudbiblioteket, anser jag inte vara rätt väg att gå. Biblioteket är enligt många utsagor den plats på orten där folk träffas och umgås. Resultatet blir en bortglömd befolkning som kan säga så pass grova saker om politikerna att det inte riktigt är ”lämpligt i tryck”.²²⁹ Visst finns säkert en tanke i den ideella verksamheten om att kultur och litteratur är viktigt för människor i samhället. Men kanske är det även så att samhällen med låg kapitalform²³⁰ hellre kämpar för att driva vidare en sorts biblioteksverksamhet än att inte ha någon verksamhet alls.

I tider då ett nyfascistiskt parti tagit stor del i svensk politik behövs ställen som inte utesluter utan öppnar upp för integration och demokrati. När de föreställningar om biblioteket som hittats i detta arbete rör bland annat demokrati, integration och kompetent service kan en nedläggning därför verka negativt på detta. Bibliotekarien var enligt Svensk biblioteksförerings rapport från 2008 den första svensk en invandrare fick någon sorts relation med. Det betonades också att mindre bibliotek var betydelsefulla för just detta, alltså filialer.

Slutligen tycker jag att lokal biblioteksverksamhet är bäst när den, liksom lagen säger, är anpassat till samhället runt omkring. För att detta ska fungera måste det på något sätt finnas utbildad personal, som kan se över kvaliteten och yrkets servicekompetens. Om kommunen inte känner att den har råd att hålla ett bibliotek öppet föreslår jag som sagt att, istället för en nedläggning, ha ett meröppet bibliotek, där en bibliotekarie bemannar biblioteket så många timmar kommunen anser sig ha råd med. Kanske skulle också en statligt finansierad organisation kunna tillsättas för att utveckla en biblioteksstrategi, liksom länsbibliotekschefen i Dalarna tyckte.²³¹ För att tillgodose den kompetenta service som fordras på ett folkbibliotek behövs även ett tillägg i bibliotekslagen om vem som utför dessa tjänster, så att inte yrket urholkas.

---

²²⁹Jacobsson, (2012).

²³⁰Se Pierre Bourdieu angående symboliskt kapital.

²³¹Wallin, 2009-11-09. Not., att Stefan Löfven 2014-11-10 uttalade sig om en nationell biblioteksstrategi enligt Svensk biblioteksförening. Dock är det i skrivande stund ingen som styr Sverige då det blir nyval våren 2015.

10. Sammanfattning

I den här studien undersöktes nedläggningar av folkbibliotek och den ideella verksamhet som ofta tar över bokbeståndet, och i vissa fall även lokalen, som ett fenomen. Jag har gjort nedslag i tre nedläggningar som på något sätt befattar sig med ideell verksamhet, eller som diskuterat detta. I dessa kommuner gjordes kvalitativa intervjuer med inblandade, som bibliotekarier, politiker och personer i den ideella verksamheten. Detta har jag gjort för att jämföra om föreställningen om vad ett bibliotek är skiljer sig från det mediamaterial jag har använt mig av. Jag inspirerades av Hedemarks analysmodell om hur diskurser i media påverkar föreställningen om professionen och biblioteket. De frågor jag ställde var: Vilka föreställningar om folkbibliotek kan skönjas i mediedebatten och intervjuerna om nedläggningar av bibliotek? På vilket sätt kan man i den debatten se ett uttryck för bibliotekets och yrkets värde? Vad associeras biblioteket och yrket med?

De föreställningar som fanns var att biblioteken var bra för bl. a. integration och barns läslust. Biblioteket associeras med demokrati, integration och bra service (indirekt bibliotekarien). Då byar protesterar emot en nedläggning tycks det som om de gör det dels på grund av att de känner sig förbisedda genom att de förlorar en viktig samhällelig service och mötesplats. Biblioteket värderas enligt intervjuer och utsagor högt av både allmänhet och politiker. Det är ofta de ekonomiska problemen i de samhällen som ökar risken för nedläggningar av bibliotek. Bibliotekarieryrket framhävs som viktigt för servicen och kompetensen på ett bibliotek. När politiker i media uppmanar föreningar att ta över bokbeståndet eller driften av biblioteken kan detta ge signaler om att bibliotekarien är överflödig och en följd kan bli att yrkets status urholkas. Övertagandet av en biblioteksverksamhet verkar vara ett försök till att behålla den symbol som biblioteket representerar i samhället.

I studien upptäcktes brister i metoden, men även nya frågeställningar formades. Arbetet skulle kunnat utvecklas om de berörda invånarnas tankar och attityder fanns med i både analys och material. Jag trodde dessutom att det skulle vara enklare att få tag på användbart material från beslutsfattarna som var för en nedläggning. I en framtida undersökning skulle det vara intressant att höra mer av bibliotekariernas synpunkter, då dessa är underrepresenterade i mediamaterialet.

Käll- och litteraturförteckning

I uppsatsförfattarens ägo

Målsättning och verksamhetsplan för biblioteket i Loftahammar.

Verksamhetsberättelse från bibliotekets vänner i Loftahammar.

Intervjumaterial

E-postkontakt med andre vice ordförande för Kultur - och fritidsnämnden i Simrishamn, 2013-12-05.

E-postkontakt med dåvarande F! representant, Gina, i Kultur- och fritidsnämnden i Simrishamns, 2013-12-05.

E-postkontakt med nuvarande F! representant, Annika, i Kultur- och fritidsnämnden i Simrishamn., 201-02-28.

E-postkontakt med bibliotekssamordnare Gerd i Simrishamn. 2013-11-25 – 2013-11-28.

E-postkontakt med bibliotekarie på Vansbro kommunbibliotek. 2013-12-12 – 2013-12-17.

E-postkontakt med representant för Bibliotekets vänner i Loftahammar. 2014-02-10.

E-postkontakt med bibliotekschefen i Västervik, 2014-02-05.

Tryckt material

Aabø, Svanhild, (2005), ”Are public libraries worth their price? A contingent valuation study of norwegian”, *New library world*, vol. 106.

ABM-programmet, kursplan för bibliotek-och informationsvetenskap vid Uppsala universitetet. Tillgänglig på:

<http://www.uu.se/utbildning/utbildningar/selma/kursplan/?kpid=28074&typ=1&searchtext=5bb007&searchtype=code> och

<http://www.uu.se/utbildning/utbildningar/selma/kursplan/Kpid=27965&typ=1&searchtext=5bb008&searchtype=code>

- Andersen, Jack, Jochumsen, Henrik & Hvenegaard Rasmussen, Casper, (red.), (2008), *At forstå biblioteket. En introduktion til teoretiske perspektiver*, København: Danmarks biblioteksforening.
- Audunson, Ragnar, (2005), "How do politicians and central decision-makers view public libraries? The case of Norway", *Ifla journal*, 2005:31.
- Barkefors, Laila, Christiansen, Bent, (2013), "Varför är det så bråttom?", *Ystads allehanda*, 2013-11-09. Tillgänglig på:
<http://www.ystadsallehanda.se/tycktil/article2020372/varfor-ar-det-sa-brattom.html>
- Bibliotekets vänner i Loftahammars Facebook. Tillgänglig på:
<https://www.facebook.com/groups/402004576513475/?ref=ts&fref=ts>
- Bibliotekshögskolan i Borås kursplan. Tillgänglig på:
<http://www.hb.se/student/institutioner/bibliotekshogskolan/utbildnings--och-kursplaner-grundniva/bibliotekarie-campus/>
- Bibliotekstjänst, (2000), *Bibliotek - mötesplats i tid och rum: en bok om demokrati*, lund.
- BiS, (2007), "Bibliotek med alternativa driftsformer- en sammanställning", *Bibliotek i samhället*.
- (2013) "Föreningar vill ta över biblioteksdrift", *bibliotek i samhället*, 2013-10-22. tillgänglig på: <http://biblioteksbladet.se/2013/10/22/foreningar-vill-ta-over-biblioteksdrift/> hämtat 20140130.
- Bourdieu, Pierre, (1989), "Social Space and Symbolic Power ", *Sociological Theory*, Vol. 7:1. Tillgänglig via Jstore:<http://www.jstor.org/stable/202060>, hämtat 28/9 2014.
- (1991), *Kultur och kritik: anföranden* / av Pierre Bourdieu ; översättning: Johan Stiernma ; förord: Bengt Gesser, Daidalos:Göteborg.
- (1996), *The rules of art: genesis and structure of the literary field*, övers. av Susan Emanuel, polity press.
- (1997), *Men hvem skapte skaberne?- Interviews og forelæsninger*, översättning: Henrik Hovmark, Akademisk forlag.

- Burius, Anders, (1991), "Biblioteken på barrikaden? Folkbibliotekariernas yrkesroll i debatten under 1900-talet", i: Harry Järv (red), (1991), *Bibliotekarieyrket: tradition och förändring*, Stockholm: Carlssons bokförlag.
- Börtz, Torun, (2014), "Ilsken opposition efter icke-beslut", *Ystads allehanda*, 2014-01-28. tillgänglig på:
<http://www.ystadsallehanda.se/simrishamn/article2077545/ilsken-opposition-efter-icke-beslut.html> hämtat 2014-01-28.
- Dahlberg, Lena, (2013), "Vårt bibliotek finns kvar - tack vare ideella krafter", *Västerviks kommunextra*, 2013-08-18. tillgänglig på:
[http://www.kommunextra.se/-vart-bibliotek-finns-kvar---tack-vare-ideella-krafter-/](http://www.kommunextra.se/-vart-bibliotek-finns-kvar---tack-vare-ideella-krafter/)
- Danielsson, Göran, (2009), "Biblioteken i Nås och Äppelbo stängs ner vid årsskiftet", *Dalarnas tidningar*, 2009-11-18, tillgänglig på:
<http://www.dt.se/dalarna/malung/biblioteken-i-nas-och-appelbo-stangs-vid-arsskiftet>
- Ekström, Åsa, (2013), "Kommun positiv till ideellt drivna bibliotek", *Biblioteksbladet*, 2013-10-22. tillgänglig på:
<http://biblioteksbladet.se/2013/10/22/foreningar-vill-ta-over-biblioteksdrift/> hämtat 2013-12-01.
- Folkbiblioteksutredningen, (1982), *Folkbibliotek i tal och tankar: en faktarapport från folkbiblioteksutredningen*, Stockholm: Liber förlag.
- Halpin, Eddie, et. al. (2013), "Measuring the value of public libraries in the digital age: what the power people need to know", *Journal of Librarianship and information science*
- Hansson, Hans-Ingvar, (2013), "behåll biblioteksfilialerna", *Ystads allehanda*, 2013-11-13. tillgänglig på:
<Http://www.ystadsallehanda.se/tycktill/article2021845/behallbiblioteksfilial>
- Hansson, Joacim, (1998), *Om folkbibliotekets ideologiska identitet: en diskursstudie*, Valfrid, lic.-avh. Göteborg : univ., Borås.
 – (2005), *Det lokala folkbiblioteket: förändringar under hundra år*, Linköping:Mimer.
- Hedemark, Åse, (2009), *Det föreställda biblioteket: En diskursanalytisk studie av biblioteksdebatter i svenska medier 1970-2006*, Diss. Uppsala : Uppsala

universitet, 2009. Tillgänglig som PDF på :
<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:uu:diva-99897>

Höglund, Lars, Whalström, Eva, (2008), *Förtroendet för bibliotek och bibliotekarier*, Borås.

Jacobsson, Anders, (2012), ”Protestlistor från Loftahammar”,
Västervikstidningen, 2012-05-24. tillgänglig på: <http://www.vt.se/kultur/?articleid=6428341>

Jochumsen, Henrik & Rasmussen, Casper Hvenegaard, (2000), *Gør biblioteket en forskel?*, Köpenhamn, Danmarks biblioteksforening.

– (2003), ”Strategies for public libraries in the 21st century”, *The international journal of cultural policy*, vol. 9:1.

Johansson-Hjortvid, Ingrid, (2012), ”550 namn mot nedläggning”,
Västervikstidningen, 2012-09-06. Tillgänglig på:

<http://vt.se/nyheter/arkiv.aspx/550-namn-mot-nedlaggning-6536224.aspx>

– (2013), ”Snart öppnar biblioteket igen”, *Västervikstidningen*, 2013-03-15.
Tillgänglig på: <http://www.vt.se/nyheter/?articleid=6777215>

Jonsson, Jea, (2009), ”Lägg inte ner biblioteksfilialer”, *Ystads allehanda*, 2009-01-13. tillgänglig på:

<http://www.ystadsallehanda.se/simrishamn/article1352685/laumlgg-inte-ner-biblioteksfilialer.html>.

KFN:s dåvarande vice ordförande, (2008), ”En bokbus ökar servicen”, *Ystads allehanda*, 2008-11-13. tillgänglig på:

<http://www.ystadsallehanda.se/tycktill/article736369/en-bokbuss-oumlkar-servicen.html>.

Kommunallag (1991:900) tillgänglig via regeringskansliets rättsdatabaser:

<http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/19910900.htm>.

Kungliga Biblioteket, (2013), Bibliotek 2013, tillgänglig på:

<http://www.kb.se/bibliotek/Statistik-kvalitet/biblioteksstatistik/Bibliotek-2013/>

Landsbygdsutvecklaren 2013-03-13. tillgänglig på:

<http://landsbygdsutvecklaren.wordpress.com/2013/03/13/biblioteksvanner-i-loftahamma/>

- Lawesson, Emma, (2009), ”Biblioteksfilialerna blir kvar efter protester”, *Ystads allehanda*, 2009-11-01. tillgänglig på:
<http://www.ystadsallehanda.se/simrishamn/article762455/biblioteksfilialerna-blir-br-kvar-efter-protester.html>.
- (2009), ”Tre biblioteksfilialer stängs i Simrishamn”, *Ystads allehanda*, 2009-09-11. tillgänglig på:
<http://www.ystadsallehanda.se/simrishamn/article752616/trebiblioteksfilialer-br-staumlngs-i-simrishamn.html>.
- Lawesson, Emma, Börtz, Torun ”Biblioteksfilialerna töms på böcker”, *Ystads allehanda*, 2014-04-08.
- Lerner, Fred, (2009), *The story of libraries: from the invention of writing to the computer age*, London:Continuum, 2nd. ed. s. 16.
- Lindhagen, Kajsa, (2012), *Biblioteken som glöder – en studie av ideellt drivna bibliotek i Uppsala kommun och eldsjälarna bakom dem*, kandidatuppsats Högskolan i Borås, s. 1f.
- Loftahammars informationssida på webben: http://loftahammar.com/index.php?option=com_k2&view=item&id=119:loftahammars-bibliotek
- Magnusson, Cecilia, före detta ordförande för Kulturutskottet, (uttalande), 2013-04-19. Tillgänglig på: <http://Ceciliamagnusson.se/728/>
- Månsson, Per, (2010), *Moderna samhällsteorier: traditioner riktningar teoretiker*, 8 uppl. Stockholm : Norstedt
- Nationalencyklopedins webbsida: www.ne.se
- Nilsson, Hanna, (2013), ”De tog över biblioteket när kommunen lade ner”, *Svt*, 2013-04-08. Tillgänglig på:
<http://www.svt.se/kultur/bok/tog-over-biblioteket-nar-kommunen-lade-ner>
- Nås biblioteks webbsida. Tillgänglig på: nas.se/attvarglyan1.html
- Nyköpings kommuns webbsida, tillgänglig på: http://nykoping.se/kultur--fritid/biblioteket/oppettider_-_kontakt/
- Ohlsson, Rikard, (2013), *Bibliotekariestereotypen i populärkulturen*, Lund: BTJ förlag.

Olsson, Leif, (2009), ”Vi är inte heller förskonade i dessa tider”, DT, 2009-03-17, tillgänglig på <http://www.dalademokraten.se/dalarna/malung/vi-ar-heller-inte-forskonade-i-dessa-tider>

Oxford English dictionary's webbsida: sökord serendipity, tillgänglig på: <http://www.oed.com/view/entry/176387?redirectedFrom=serendipity#eid> hämtat 2014-03-12.

Proctor, Richard, Simmons, Silvia, (2000), ”Public library closures: the management of hard decisions”, *Library management*, vol. 21 . 1:2000, University press.

Rydsjö, Kerstin, et. al., (2010), *Barnet, platsen, tiden – teorier och forskning i barnbibliotekets omvärld*, regionalbibliotek Stockholm.

Schützer, Karolina, Hans-Åke Mossberg, (2013), ”Eldsjälar har inte kunskapen”, Svt kulturnyheter, 2013-03-11. tillgänglig på: <http://www.svt.se/kultur/bok/bibliotek>

Schyman, Gudrun, (2013), ”Fullmäktigedebatt om folkbiblioteken”, f! Österlen, 2013-11-20. tillgänglig på: <http://fiosterlen.wordpress.com/2013/11/20/fullmaktigedebatt-om-folkbiblioteken/>

Seldén, Lars, (2012), ”utbildning för folkbibliotekarier i Sverige - politiska beslut och deras följder”, i: Frenander, Anders, Lindberg, Jenny, (2012), *Styra eller stödja? Svensk folkbibliotekspolitik under hundra år*, Göteborg: Valfrid.

Skolverket: pressmeddelande från pressmeddelande från 2012-12-11, tillgänglig på: <http://www.skolverket.se/press/pressmeddelanden/2012/fjardeklassare-samre-i-lasning-men-battare-i-no-1.187235>

- 2014-04-01, tillgänglig på: [Http://www.skolverket.se/press/pressmeddelanden/2014/svaga-resultat-i-ny-pisa-rapport-1.217275](http://www.skolverket.se/press/pressmeddelanden/2014/svaga-resultat-i-ny-pisa-rapport-1.217275)
- www.skolverket.se/statistik-och-utvardering/internationella-studier/pisa
- www.skolverket.se/statistik-och-utvardering/internationella-studier/pirsla

Smålandsposten: ordförande för moderaterna i kulturutskottet, (2013), ”Kulturarbetare ska tjäna på sitt skapande”, *Smålandsposten*, 2013-04-19. tillgänglig på: [http://www.smp.se/nyheter/lobbyn/kulturarbetare-ska-tjana-pa-sitt-skapande\(3739303\).gm](http://www.smp.se/nyheter/lobbyn/kulturarbetare-ska-tjana-pa-sitt-skapande(3739303).gm)

SR:

P4 Kristianstad, (2013), ”Nya idéer ska rädda bybiblioteken”, Sveriges radio P4 Kristianstad, 2013-10-11. tillgänglig på:

<http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=101&artikel=5666100>

– (2013), ”Kommunen vill att bybiblioteken ska drivas ideellt”, Sveriges radio P4 Kristianstad, 2013-10-21. tillgänglig på:

<http://Sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=101&artikel=5680728>

Statistiska centralbyrån: Västervik <http://www.scb.se/>.

– Nyköping, www.scb.se.

– Simrishamn, www.scb.se.

Swedemyr, Fredrik, (2009), ”En plats med högt i tak”, *Framsidan*, 1:2009, finns tillgänglig på :<http://issuu.com/garaget/docs/artiklar>.

Svensk biblioteksforening, (2008), *Framgångsrikt men förbisett- om bibliotekens betydelse för integration*, Stockholm. Tillgänglig på:

<http://www.biblioteksforeningen.org/material/framgangsrikt-men-forbisett-om-bibliotekens-betydelse-for-integration/>

– (2011a), *Om bibliotek på entreprenad*, Stockholm. Tillgänglig som pdf på: www.biblioteksforeningen.org/material/bibliotek-pa-entreprenad/

– (2011b), ”En norsk, en dansk, en finsk – och en svensk?”. Tillgänglig på: www.biblioteksforeningen.org/wp-content/uploads/2011/09/Ennorsk.pdf

– (2011c), *Barn berättar – en studie om 10-åringars syn på läsning och bibliotek*, Svensk Biblioteksforenings rapport 2011:1, förordet.

– *Fakta om bibliotek 2012*, tillgänglig som pdf på:

www.biblioteksforeningen.org/wp-content/uploads/2012/09/fakta-om-bibliotek-12.pdf

– (2014), Statsministern talar för nationell biblioteksstrategi, tillgänglig på <http://www.biblioteksforeningen.org/2014/11/10/statsministern-talar-for-nationell-biblioteksstrategi/>

Svensk författningssamling, nya bibliotekslagen 2013:801, tillgänglig på:

<http://www.lagboken.se/files/sfs/2013/130801.PDF>

– bibliotekslagen från 1996, tillgänglig på:

http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Bibliotekslag-19961596_sfs-1996-1596/

Svenska unescorådet, (2006), Unescos folkbiblioteks- och skolbiblioteksmanifest, Svenska unescorådets skriftserie, 2006:1.

Söderberg, Fia, (2011), *Nedläggning : hot eller möjlighet? : en studie av processerna kring nedläggning av bibliotek*, Uppsala : länsbibliotek Gävleborg Uppsala.

Sörbom, Robin, (2013), ”Har inte en kulturarbetare rätt till lön?”, Smålandsposten, 2013-04-13.
Tillgänglig på: [http://www.smp.se/nyheter/lobbyn/har-inte-en-kulturarbetare-ratt-till-lon\(3730349\).gm](http://www.smp.se/nyheter/lobbyn/har-inte-en-kulturarbetare-ratt-till-lon(3730349).gm)

Thomas, Barbro, (2009), ”Bibliotekslagstiftning – perspektiv och exempel”, *Svensk biblioteksforening*, Stockholm, tillgänglig som PDF på:
<http://www.biblioteksforeningen.org/organisation/dokument/pdf/bibliotekslag.pdf>

Thörnkvist, Emma, (2011), ”Biblioteksdöden snart här”, *Sydsvenskan*, 2011-12-30.
finns tillgänglig på:
<Http://www.sydsvenskan.se/kultur--nojen/bocker/biblioteksdoden-snart-har/>

Torstensson, Magnus, (2001) ”Att analysera folkbiblioteksutvecklingen - exemplet Sverige och några jämförelser med USA”, i: Audunson, R. A., (red.), (2001), *det siviliserte informasjons-samfunn: folkebibliotekenes rolle ved inngangen til en digital tid*, Bergen.
– (2012), ”Framväxten av en statlig folkbibliotekspolitik i Sverige”, i: Frenander, Anders, Lindberg, Jenny (red.), *Styra eller stödja?: Svensk folkbibliotekspolitik under hundra år*, Borås:valfrid.

Jan Trost, (2005), *Kvalitativa intervjuer*, Lund:Studentlitteratur, kap. 1.

Valmyndighetens statistik för Loftahammar 2014, tillgänglig på:
<http://www.val.se/val/ep2014/alkon/E/valdistrikt/08/83/0922/alderkon.html>

Vansbro kommun, biblioteksplan för 2013-2018, PDF tillgänglig på :
<http://www.vansbro.se/invanare/bibliotek-kultur/bibliotek>.

Wallin, Inger, Inger Wallin, (2009), ”När biblioteksdöden kom till Dalarna”, *Dalarnas tidningar*, 2009-11-09. tillgänglig på: <http://www.dt.se/noje/nar-biblioteksdoden-komtilldalarna>

Vårheim et al., (2008), "Do libraries matter? Public libraries and the creation of social capital", *Journal of documentation*, vol 54. no. 6, 2008.

Värnamo kommunstyrelse, (2013), Rapport samverkansutredning, biblioteksfilialer, komplettering via ideell insats, kommunstyrelsen Värnamo, 2013-06-05. tillgänglig på:
<http://www.varnamo.se/download/18.2bfcced713f1d71744440e/1370951558644/22+redovisning+utredningsomrade>

Västerviks kommun: webbsida:

<http://www.vastervik.se/uppleva-och-gora/bibliotek/bibliotek-och-filialer/>

- Samarbetsavtal med föreningen Bibliotekets vänner i Loftahammar, Kommunstyrelsens förvaltning: enheten för kultur och fritid, 2013-02-27.
- Sammanträdesprotokoll över Västerviks kommunstyrelses avtal med föreningen Bibliotekets vänner i Loftahammar, Dnr 2013/25-889, 2013-03-01.
- Stadgar för bibliotekets vänner i Loftahammar, förslag från interimsstyrelsen. Tillgänglig på:
http://landsbygdsutvecklaren.files.wordpress.com/2013/03/7_samarbetsavtal-bibliotek-loftahammar.pdf

Västerviks Tidningen, "Sista mötet med kultur och fritid, 2012-12-14. tillgänglig på: <http://www.vt.se/nyheter/arkiv.aspx?articleid=6671881>

Äppelbo gemenskaps webbsida:

<http://www.appelbogemenskap.se/bokutlaning-6548541>

- <http://www.appelbogemenskap.se/lokal-servicepunkt-16196725>